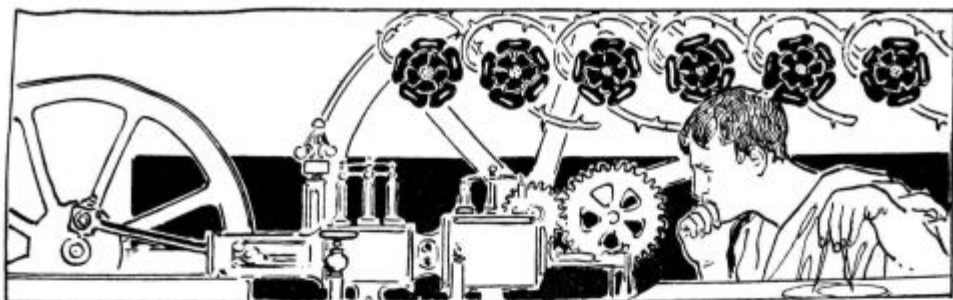

O duševnem delu.

Dragotin Pribil.

(Konec.)

Iz vseh dosedanjih poizkusov je spoznati, da šola od učencev daleko več zahteva, nego bi smela. Zaslužni švedski filozof Aksel Key je dognal po svojih jako skrbnih šolsko-higijenskih poizkusih na podlagi velikega statističkega materiala, da mora švedski desetletni učenec povprečno $6\frac{1}{2}$ ur na dan duševno delati, osemnajstletni učenci pa 11 ur. A bilo je tudi desetletnih, ki so delali po $7\frac{1}{2}$ ure na dan, in osemnajstletni, ki so delali po $14\frac{1}{2}$ ure. Seveda to delo ni bilo neprekinjeno, ampak je bilo mnogo odmorov vmes. Gotovo ti odmori zadržujejo napredovanje utrujenosti. Kraepelin je dajal štiri pol ure računati, a med posameznimi dobami je bil odmor 10 minut. Tu se je pokazalo, da je bil rezultat dela po odmoru vedno mnogokrat večji nego pred odmorom.

Kar vaja pridaja, to utrujenost odzema. Ako torej naj odmori izvršujejo delavno sposobnost, dotično ako jo naj ohranijo na isti stopnji, mora biti dolžina odmorov taka, da bi utrujenost nikdar ne mogla premagati olajšave, ki nam jo nuja pri delu vaja. Samo enkrat do dvakrat zadoščajo desetminutni odmori med polurami dela pri odraslih, da se ohrani delavnost na isti višini, pozneje morajo slediti vedno daljši odmori po vedno krajših delavnih dobah. Pri pouku torej morajo biti odmori ne samo daljši, nego so doslej, ampak morajo si slediti tudi po krajših dobah in v vedno manjših presledkih, čim morajo biti sami vedno daljši, čim dalje traja pouk.

Slika, ki si jo moremo vstvariti po dosedanjih eksperimentalnih izkustvih o stanju šolskih otrok v dobi pouka, je strašna! Če dvanajstletni učenec ni zmožen delati enostavne naloge, ki traja samo četrt ure, brez sledov utrujenosti, mora pouk, ki zahteva večurno, le po kratkih odmorih prekinjeno duševno delo, prav kmalu duševno popolnoma izčrpati

naše učence. Razen v prvem delu prve učne ure se nahaja učenec trajno v nekaki utrujeni narkozi, ki ga dela nezmožnega za uporabo svojih prirojenih duševnih sil k shvatanju učnega predmeta.

Utrujenost nastopa pri raznih učencih z različno naglostjo, toda izmed mlajših učencev jih je polovica že koncem prve učne ure duševno tako izčrpljenih, da niti močni vplivi vaje ne morejo zakrivati naraščajoče učenčeve utrujenosti, in rezultat dela je vedno slabši.

Toda narava je skrbela za pomoč. Saj učenci v nobeni šoli ne sodelujejo tako pri pouku, kakor mi to zahtevamo. Učenci imajo varstveni ventil, čigar cena je neizmerna, to je — **nepozornost**. Samo pri poizkusih imamo opraviti s trajno pazljivostjo. V šoli je ni, in delo v šoli ni pravo neprekinjeno delo.

Burgersteinovi poizkusi dokazujejo slavno, da bi morali učenci kmalu zboleti na umu, ko bi res vsaka učna ura pomenila 40 minut duševnega dela. Samo nezanimivim predmetom in dolgočasnim učiteljem se imamo zahvaljevati, da popuščajo učenci o pravem in nepravem času pozornosti uzde. Burgerstein pravi: „Ne varajmo se! Lahko sicer dosežemo mirno sedenje otrok, a otroci vendar duševno počivajo, si sami premenijo predmet in ne sledijo pouku, če so utrujeni. In tu prihajamo k paradoksnim trditvi: Pri današnji razsežnosti učne stvarine, so dolgočasni učitelji pravi blagoslov za otroke. Ko bi vsi učitelji umeli tako zanimivo predavati, da bi učenci neprestano sodelovali, potem bi imeli opraviti s trajno prenapetostjo duševnih sil, čijih osodnih posledic si ne moremo predstavljati.

Nevarnost duševnega preobteženja je že dolgo znana. Zato tudi težnje pedagogov odgovarjajo potrebi, skrbeti med duševnim delom za dobe telesnega dela (telovadba in igre, pouk ročnih del, petje in risanje). Urniki so se že prej tako sestavljali, da so sledile uram napornega duševnega dela ure telesnega dela.

Gotovo je, da telesne vaje jako prispevajo telesnemu razvitju, a pravtako gotovo je, da se smejo samo v določenih mejah nazirati kot resnični duševni počitek. Čisto dognano je, **da telesni trud ni prava priprava za duševno delo**. Kraepelinovi poizkusi so dokazali, da eno- do dveurno čitanje zniža duševno sposobnost delu tako, kakor pol ure seštevanja. V ožjih mejah velja to istinito že za najmanjši telesni trud. Učiteljem je gotovo znano, da potrebujejo učenci po živi igri dlje časa, da se zopet duševno usposobijo za delo. Iz tega sledi, da se ure telesnega dela v šoli ne smejo nazirati kot ure počitka. Po telovadnih urah dlje časa ne smemo zahtevati od učenca duševnega dela.

Najvažnejše sredstvo za odstranitev vseh znakov utrujenosti je spanje. Tudi lenuh razvija pri bedenju neko gotovo količino duševnega dela, katerega ne sme trajno izvrševati, ako noče propasti. Če merimo jakost spanja s silo zvoka, ki je potreben v raznih nočnih dobah, da se speč človek prebudi, se pokaže, da se one osebe ravno najlaglje zbude in so se torej najbolj spočile, kojih spanje je takoj začetkoma precej trdno. Kdor pa zvečer le težko zaspi, ta sploh ne doseže trdnega spanja in zjutraj razmeroma še trdno spi; zato pa je še po spanju truden in malo svež.

Pri večini ljudi se duševna zmožnost za delo predpoldne najstanovitneje ohrani na gotovi višini. Znaki utrujenosti se javljajo v tej dnevni dobi pozneje nego zvečer, ko je zaloga naših duševnih sil po vsednevem delu malone izčrpljena. Ako ni počitka v spanju, ako se sploh ne spi, potem se kažejo drugega dne neodvratno nasledki: duševna delavna sposobnost je znižana, osebna utrudljivost pa se zvišuje. Neka Kraepelinova poizkusna oseba je izgubila po celonočni vožnji skoro tretjino svoje sposobnosti, pri drugi so se nasledki izgubljene noči pokazali štiri dni zaporedoma, in sicer tako, da se izkušanec niti zavedal ni svoje slabosti, in je to dokazalo šele merjenje duševnih izdelkov.

To nas sili, da posvečujemo spanju dospevajočih ljudi največjo pozornost. Aksel Key je preiskal povprečno dolžino spanja švedskih učencev. Našel je, da spi desetleten učenec povprečno 9 ur, osemnajstleten 7 ur. A bilo je med temi desetletnih otrok, ki so spali samo po 7 ur na dan, in osemnajstletnih, ki so počivali samo po 4 ure. Ti rezultati so strašni. Aksel Key trdi po pravici, da spi povprečno vsako švedsko dete dnevno 1 do 2 uri premalo. A je tudi mnogo takšnih siromakov, ki ne spe niti polovico časa, kolikor bi ga bilo treba za njih duševni in telesni počitek in za njih zdravi duševni in telesni razvoj.

Potreba spanja je seveda različna zaradi različne globine spanja. Zaradi globokega spanja zadostuje nekaterim čudno kratka doba spanja. Na drugi strani pa vemo, da je za nekatere osebe povprečna doba spanja prekratka. Ne vemo danes, koliko ur spe naši učenci, a to zvedeti bilo bi nad vse važno. Tu so nevarnosti, o čijih važnosti ni mogoče dvomiti.

Razen spanja potrebujemo za svoje duševno ojačenje tudi sprejemanje hrane. Hrana nadomešča v naših tkaninah snovi, ki so potrebne za stalno obnovo tkanin. Spanje samo more sicer prekiniti razkrajanje organizmov (pri živalih zimsko spanje), končno pa le postane potreba novih snovi za daljnje življenje. Kdor dela, ta potrebuje novih snovi hitreje, nego kdor počiva. Dojenček more le kratek čas prestati brez nevarnih posledic brez hrane, zdrav mož pri pametnem vedenju mnogo dni.

Od časa, ko je hrana prispela v telo, do njene popolne uporabe mine več ur. Ves ta čas je duševna sposobnost za delo čisto odločno zmanjšana, zlasti po obilem obedu. Pozneje pa postaja vedno boljša, a utrujenost istočasno izgineva. Rane ure in pa doba od štirih do petih ur po obedu nudijo najlepše odnošaje za duševno delo.

Ce se ozremo sedaj na doslej znana uslovja, ki uravnavajo našo duševno sposobnost za delo, potem pridemo k zaključku, da so naši otroci izpostavljeni velikim nevarnostim za njih telesni in duševni razvoj vsled obsežnosti in uravnave učiva v šoli. Na vprašanja, ki imajo tu svoj izvor, smo prisiljeni jako skrbno odgovarjati. Ne zabimo, da stojimo šele ob začetku resnične higijene duševnega dela, a že danes dovoljujejo nabrani rezultati v širokih potezih označiti, v katerih točkah bi bilo treba reforme, da se spravijo zahteve pouka v soglasje s sposobnostjo naraščaja.

Z največjim poudarkom moramo zahtevati najprej **skrajšanje delavne dobe**. Samopomoč otrok proti obteženju ne zadostuje. Hertel v Kodanju in Aksel Key sta soglasno dognala, da je toliko več obolelih otrok, kolikor daljša je delavna doba. A nima vsako preobteženje vidnih nasledkov; najbolj nevarno je plazeče se zmanjšanje sposobnosti za delo in odpornosti organizma. Samo obsežno preiskovanje nam daje merilo, koliko smemo zahtevati duševne napetosti od otrok različne starosti. Treba bi bilo dognati, pri katerem obteženju se vpliv utrujenosti ne eliminuje popolnoma po počitku in spanju.

Ko opazimo, da sposobnost otrok za duševno delo trajno pada, in njih utrujenost raste, imamo jasen dokaz, nevarne poškodbe zdravja vsled preobteženja. Takih izkustev še pogrešamo vobče, četudi bi bili neizmerno važni, da si predočimo pravo stanje stvari. A eno je že danes gotovo, da noben učenec in noben odrasel človek ni zmožen tako dolgo s polno pozornostjo sodelovati pri pouku, kolikor to zahteva današnji pouk z večjo ali manjšo strogostjo.

Na tej istini ne izpremenijo nič one ure, pri katerih učenec duševno ne sodeluje. Pedagoški je na vsak način škodljivo in nedopustno, da otrok ne sodeluje pri pouku z vso potrebno pozornostjo, gotovo so take ure pedagoški bolj škodljive, nego v higijenskem oziru koristne. „Počitek od dela bi se ne smel vkraati skozi zadnje dveri nepazljivosti v učni načrt, ampak bi se moral podpirati, da bi se v najkrajši dobi opravilo največje duševno delo.“ Dolgo sedenje v šoli je ubijanje časa, če se ne skrbi za to, da otroci sodelujejo z vso pazljivostjo. V pol ure ostrega dela se stori več nego v dvakrat tako dolgem času pri napredujoči utrujenosti. Ko bi torej uredili pouk tako, da ostane učenec ves čas pouka svež, bi dosegli popolno izrabo

njegove delavne sile in bi mogli občno učno dobo jako skrajšati.

V ta namen bi se morale skrajšati učne enote vsaj pri mlajših otrokih. Po napetosti mir. Po Burgersteinu bi nastopala utrujenost pri dvanajstletnih učencih najpozneje po preteku 30 do 40 minut. Tu bi zadoščal kratek odmor, da se doseže najvišja duševna delavnost. Poznejši odmori morajo slediti vedno brže in morajo trajati vedno dlje časa. Odmori se dajo uporabiti za lahka telesna dela: za risanje, nemara tudi za petje, a predvsem za ročna dela, ki jih Kraepelin ne more dosti toplo priporočati. Najtemeljiteje izkoriščanje časa, izogibati se duševni utrujenosti, največja zmožnost za duševno delo po primerni menjavi dela in počitka — to bi naj bili smotri učnega načrta, in natančna raziskovanja o istinitem vplivu posameznih odredb bi bila za pouk vodilna nit.

Ves čas duševnega dela bi naj bil razdeljen na dva glavna dela. Prvi bi bil bolj obsežen in bi začel nemara eno uro po obilnem zajtrku, vsi težji predmeti bi nastopali v tem obdobju. Drugi del bi ne smel začeti preden ne pretečeta dve uri po obedu. Domače delo naj se kolikor mogoče omeji, ker se ne da določiti natanko zanje potrebni čas, a učitelj bi naj bil v stanu vedno pregledati vso delavno dobo učencev. Samo tako bodo imeli učenci dovolj časa za svoje zadeve in za igro. A to so vzgojne zadeve, čijih važnost za нравni razvoj otroka se preveč podcenjuje, čim se opaža povsod samo želja obogatiti znanje učencev z nerazmernim razširjanjem učiva.

Na vsak način mora biti domače delo tako odmerjeno, da preostaja učencem dovolj časa za spanje. Zločin je, ako zahtevamo od dijakov, da sedijo do polnoči pri domačih nalogah. Večerno delo mladih oseb je zaradi velike utrujenosti brez vsake cene; ono samo oškoduje globino spanja in tako zvišuje potrebo spanja, kateri pa učenec ne more zadoščevati radi nastajajočih novih dnevnih dolžnosti. In tako se razvije neodvratna stalna utrujenost in znižanje delavne sposobnosti.

Jasno je, da zahteva nesoglasje med današnjim poukom in higijenskim postulatom reforme. Kot zdravnik ne more Kraepelin podati podrobnih programov za to delo. Samo po svojih izkustvih hoče dati par dobrih svetov.

Pogrešen je v prvi vrsti smoter pouka, ki zahteva „določeno znanje“. Zlasti „izpit učiteljic“ je znan zdravnikom po zavodih za umobolne, ki zahteva od spomina takšno raboto, da si je ne moremo misliti bolj glupe.

Čisto mehaniška osvoja učiva brez **notranjega premožganja** je direktna ovira za višjo duševno naobrazbo. Prosto

učenje na pamet se vrši samo s pomočjo besednih predstav, in čim bolj si pomnimo nasledovanje besede besedi, tem manj drugih predstav ima duša. Namesto bogate vrste stvarnih slik nastopa gibljivi, a brezpomembni besedni simbol. Kakor da potujemo z železnico — mnogo pota za nami, a videli smo samo postaje in minljive obrise krajin.

Da dober spomin ne pomeni znamenito duševno nadarjenost, to dokazuje uprav ogromni spomin nekaterih idiotov. Zato je le naivno neznanje prvih psiholoških izkustev, če še vedno cenimo mehaniško pamtenje imen, številk itd. pri določevanju znaka za naobrazbo in kot cilj, ki je vreden naših naporov. Birokratiški trdovratnosti uradnih predpisov se imamo zahvaljevati, da pri naših izpitih še vedno sedi spomin pod baldahinom, čim morata prevzeti dokaz stvarnega razumevanja predmeta in zrelost sodbe, torej razsodnost vlogo pepeljuge.

Takoj, ko bode šola spoznala brezcenje mehaniškega vbijanja učiva, bomo lahkega srca vrgli velik del današnjega šolskega bremena črez palubo. **Naj bi se postopalo zlasti tukaj brezobzirno!** In tudi breme domačega dela se da olajšati. To je tem važneje, ker je učenje na pamet ena najtežjih duševnih funkcij.

Skrajšanje učnega časa bomo dosegli tudi po obsežnejši **razdelitvi učencev po zmožnosti za delo**. Razločki v utrudljivosti so pri otrokih najbrž isti kakor pri doraslih. Kar ena skupina brez škode prenaša, to je za drugo že veliko zlo. Učitelj se bo moral ozirati na utrudljivost nekaterih učencev in bo moral počasneje napredovati. Seveda bodo velike praktiške težave nasprotovale zahtevani razdelitvi učencev. A čim več zahteva življenje znanja od poedincev, tem glasneje moramo zahtevati vse, kar nam zajamči uspeh dela. Že sedaj vidimo v onih šolah, kjer so se učenci razdelili po njih sposobnosti, čisto druge uspehe, nego v prenapolnjenih šolskih učilnicah.

Če nas ne varajo vsi znaki, stojimo na važnem križišču. Kakor se nam vidi, da živčna zmožnost in odpornost kulturnega človeka še ne zadočuje za premagovanje vpliva velikih prememb v celem načinu življenja, tako je tudi šola zaostala za zahtevami, ki jih stavlja naglo živeča doba. Prenaglo se je vse izpremenilo, a gotovo se bomo privadili novim životnim uslovjem. Po pravici je imenoval Erb nervoznost našega pokolenja neko posebno vrsto bolezni razvoja. Nastala je vsled tega, ker nedostaje nekaterim ljudem zmožnost se prilagoditi brez škode stopnjevanju in razširjanju našega životnega dela. Nezmožni podlega, sile zmožnega delavca se samo izkušajo in oboga-

tijo, da bodo mogle odpreti vrata novemu zmožnejšemu pokolenju nastezaj.

Tudi naša šola stoji pred novimi vprašanji in novimi nalogami, ki vznikajo iz globin nove dobe. V starem okviru in starih oblikah ne more zadoščati silnim zahtevam bodočnosti. Razširila je učivo v najrazličnejših smeréh — **a mera je polna**. Vsako daljnje razširjenje mej ima v zavetju polom: „Zato ni danes geslo razsejati nepazljivo žitna zrna znanja brez skrbi za to, ali je pripravljena zemlja za njih vzprejem ali ne. Ne bo žel bogateje oni, ki razmetuje seme s polnimi rokami, ampak ta, kdor skrbno izbira vsakim tlom primerno seme, kdor stori zemljo rodovitnejšo in skrbno razdeljuje dež in solčno luč in toploto.“

Tako mora tudi kultura plemenitega tla našega naraščaja postati do gotove mere bolj intenzivna. Doba grobega obdelovanja zemlje je minula; polje se mora izpremeniti v vrt. Naloga šole se je s tem nenavadno poglobila; ne samo kako učiti, ampak tudi kako se učiti, to je vprašanje. Ne dvomimo, da bo šola črpala iz novih zadač novo silo — saj je bila v nesebičnem altruizmu že brezštevilnim pokolenjem to, kar je bila i nam, in kar bo v vedno bolj vznesenem smislu tudi pozneje najpoznejšim našim potomcem: **mati bodočnosti**.

S temi krasnimi besedami konča Kraepelin svoje znamenito delo. Kaj bi naj še človek dejal? Le eno je potrebno: ne samo čitati, ampak tudi premisliti, shvatati, potem si ideje prisvojiti, adoptirati jih in skrbeti za nje kakor za dete lastnega uma.

Če so reforme potrebne, moramo biti o njih potrebi vsi uverjeni.

Kraepelin je dokazal eksperimentalno, da naša sedanja šola mori človeškega duha. A „proč z mučilnicami“ je bilo geslo že „prošlega“ stoletja. **„Proč z duševnimi mučilnicami“ mora biti geslo sedanjega stoletja.**

In zato se obračam do slovenskega učiteljstva, ne samo do ljudsko-šolskega, ampak (čuj narode, in zdrami se nad toliko smelostjo!) tudi do srednješolskega, četudi sem samo ljudski učitelj, torej po svoji naobrazbi, po sedanji naobrazbi naših vrst, omalovaževan v akademiški naobraženih krogih. Ne govorim jaz, govori Kraepelin:

Premislite dobro, kar govori znanost, ki temelji na eksperimentu, in ki dokaže vse s številkami, če je treba; ne verujte izvajanjam, ki so postala pri zeleni mizi špekulativne pedagogike. Ne mučite učencev z nepotrebnim učivom, z domačimi nalogami, pustite duševnim zmožnostim časa, da se razvijejo. Delajmo v duhu Kraepe-

novem v kolikor nam to dopuščajo dosedaj obstoječi predpisi. **Kakor en mož pa se združimo v zahtevi po času in znanstvu primerni reformi šol.** To bo nam v čast, to bo našemu veku večna zasluga, to bo našemu naraščaju jamstvo za srečen razvoj, to bo jamstvo za srečno bodočnost. Pošast, ki danes tako grozeče plava nad šolami — nevrastenija in z njo druge duševne bolezni (nebroj jih je), bode izginila!

Metodiki novodobnega spisnega pouka, njih nauk in njega uporaba.

Poroča *Val. Pulko.*

(Dalje in konec.)

Pavel Reiff: „Praktische Kunsterziehung. Neue Bahnen im Aufsatzunterricht.“ Najprej govori o pomanjkljivosti dosedanje metode ter pristavlja: „Kje ostaja prosto gibanje posameznika, če se mu predpisuje korak za korakom, kje ostane samodelavnost učenčeva, če se mora mučiti s stavki, ki so nastali v glavi učiteljevi ali boljših učencev? Če se naglaša pri pouku individualnost, tedaj se naj najbolj, ker najlaže, vpošteva pri spisnem pouku. Naš spisni pouk boleha najbolj na tem, da sili učence k reproduktivnosti, namesto k produktivnosti. Tudi teme se navadno tako izbirajo, da učenec pri najboljši volji ne ve z njimi kaj početi.“

O izbiranju gradiva pravi, da zanima učence najbolj narava in življenje in da daje to največ snovi za spisje. Le zato, ker mi zametujemo malenkosti v navadnem življenju, le zato zamre tudi v otrokih čut za nje. Pri opazovanju narave pa igra pri otrokih veliko vlogo tudi domišljija, kar se uspešno uporablja v spisju kakor: poosebljenja, basni, pripovedke. Tudi snov iz realij se lahko porablja za spisje, da se naučeno utrdi. Pesmi pa se naj ne jemljejo za spis: „Es ist nicht bloß geschmacklos Gedichte zu zerpflücken, es ist geradezu eine Sünde. Eine zerpflückte Blume ist keine Blume mehr und die Gedichte sind Blumen im Garten der Literatur.“

Priprave k spisju. Vsebinsko prinesejo otroci sami s seboj, še več kot si učitelj misli. Naloga učiteljeva je, da spravi to v lep red. Oblika.

Če so otroci med seboj, tedaj si vedo mnogo povedati, če pa pridejo v šolo, pa ne znajo več govoriti. To pa pride odtod, ker se v šoli ne smejo gibati v svojih mislih in ne smejo po svoje govoriti. Zato bi bilo dobro, da bi smeli učenci tudi pri spisu uporabljati svoje narečje, posebno pri dobesednih govorih, v kolikor ni preveč zoper pravilno materinščino. Ker že ima otrok svojo govorico, zato mu jo moramo tudi pustiti in ga le počasi in previdno navajati na književni jezik. Vsak otrok pa ima tudi svoj slog. Velikim možem dopušča ves svet njih lastni slog, ali otrokom se to zabranjuje in se jim vsiljuje učiteljev slog. Saj se jim tudi v lepopisju podaja le en vzorec, pa vendar ima vsak svojo pisavo.

Poprava. Šola zahteva strogo korekturo tako glede na vsebino kakor tudi glede na slovnico, pravopisje in lepopisje. Da se pri prostih spisih naredi več pogreškov kakor pri diktatu, ve vsak, ker otrok, ki je v svoje misli zatopljen, še ni zmožen zmagati vse štiri zahteve. Z rastočo zrelostjo se izgublja tudi te hibe. Otroku se zamori veselje do dela, ako vidi svoj izdelek potopljen v „rdeče morje“. „Ein guter Gedanke in nicht ganz einwandfreiem Kleide ist sicher mehr wert als ein Unsinn im Paradeanzug.“ Naloga se naj presoja z učenčevega stališča, ne pa s prestola učenosti. „Der Lehrer darf nicht korrigieren, wie er geschrieben haben würde, sondern wie das Kind schreiben wollte.“

V brošuri „Aufsatz, Schule und Welt. Schulrede über die Redeschule“, ki se močno naslanja na Reiffa, so še sledeče vpoštevanja vredne misli. Da otroci nečejo govoriti, ne pride od tega, ker nimajo morebiti dovolj besed, ampak manjka jim pojmov. Namesto da bi otroci sami gledali, prišli, okušali, dado se jim mrtve črke in številke, ki nimajo na sebi nič živega, stvarnega. Potem jim pa tudi ne pustimo govoriti, kar bi oni radi povedali, temveč zahtevamo od njih, da govore tako, kakor mi hočemo. Mi jih tako dolgo izprašujemo in jim polagamo odgovor v usta tako dolgo, da nam to povedo, kar smo hoteli slišati.

Da otroci nimajo pojmov, pride odtod, ker napačno poučujemo nazorni pouk; ves pouk bi moral biti nazorni pouk. Sedanji nazorni pouk pa je večinoma verbalizem in učenec se uči, da je tinta črna, da ima miza štiri noge itd., kar že sam ve. Tako govorjenje nima nobenega vpliva na izražanje misli. „Gedankenfreiheit ist die beste Methode für den Gedanken Ausdruck.“

Sedanji spisni pouk obstoji večinoma v tem, da otroci tako pišejo, kakor bi v tem slučaju pisal učitelj. O popravi je pisatelj istih misli kakor Reiff.

Eden najradikalnejših in obenem originalnih reformatorjev je Oton Anthes. V svoji knjigi „Der papierne Drache“ vlaga najprej tožbo zoper sedanji spisni pouk ter ga dolži napeljevanja k žlobudravosti, hudodelstva proti kličočemu življenju, ker ubija v človeku njegovo životvorno moč in

zapeljevanja k nepotrebnemu in nevarnemu narejanju dolgov, ker uči jemati pri raznih velikih in malih duhovih, namesto iz lastne moči (citati).

Nato navaja spisto vajo „Moj rojstni dan“, kjer izdeluje neko dekletce doma z mamó domačo nalogo. Radi originalnosti in pikre resničnosti jo hočem navesti.

Mama, za jutri imamo spisto nalogo!

No, to je vendar lepo! O čem pa naj razpravlja?

„Moj rojstni dan“ se imenuje.

O, o tem boš pa vedela mnogokaj pisati.

Da, bom takoj pričela.

Torej najprej nadpis!

Moj rojstni dan.

Lepo. Kdaj pa je bil tvoj rojstni dan?

Dekletce napravi začuden obraz. 7. junija, odgovori nato nezaupno.

No, torej zapiši to v lepem stavku!

Otrok pogleda mater docela začudeno in se odreže: Ali, mati, tega vendar ne smemo pisati.

Kaj pa?

Mala privleče svoj zapisnik na dan. Tam stoji zapisano:

Moj rojstni dan.

Včeraj je bil. Ko smo. Na mizi. Popoldne. Mi smo. Bil je.

Mati maje z glavo. Kaj pa naj je to?

To so vendar naši stavki. To moramo pisati.

Tako. Toda kako se imenuje potem prvi stavek?

Včeraj je bil moj rojstni dan.

Otrok, to se ne vjema. To vendar ni res!

Dekletce hoče od smeha počiti. Potem se pa naredi modro in reče: Ti si vendar včasih — — — To je vendar spisje!

A tako, to je spisje, pravi mati ostrašena.

Gospodična je rekla, naj tako pišemo.

No, če je gospodična rekla, potem pa piši!

In ona piše:

Včeraj je bil moj rojstni dan in postala sem deset let stara. Ko sem vstala, častitali so mi moji starši, bratje in sestre.

Bratov in sester pa nima! Toda gospodična je rekla.

Na mizi je stala potica in deset luči.

V družini pa nimajo nikoli potice o godovanju in luči tudi ne. Pa gospodična je rekla. Morda pa gospodična ni tako mislila. Toda otrok je prepričan, da je spisje vse kaj drugega kakor istinitost in da mora zato tako pisati, kakor je gospodična morebiti le kot primer rekla. Pa če je gospodična tudi tako rekla, zato je ne zadene še nobeno očitiranje. Kajti to je spisna praksa, ki je povsod v navadi! Gospodična se ni drugače učila,

ni drugače slišala. Modra pedagogika pravi, da otrok ni v stanu brez navodila podano snov obraziti. Treba je torej z otrokom nele snov, ampak tudi obliko pripraviti.

Ali vam naj povem, česa otrok ne more? Res ne more snovi v to obliko spraviti kakor odrasli. Ali tega tudi ni želeli. Pač pa je v stanu snov, ki jo je sprejel s svojimi čuti, v svoji lastni otroški obliki podati. In to bi naj otrok smel v spisju storiti in nič drugega bi ne smel storiti.

Otroka se ne sme strašiti, češ, to je nekaj novega, težkega, nepričakovanega, ker izprva ima itak strah pred samostojnim delom, posebno če vidi, da učitelj ni zadovoljen. Kakor hitro pa otroci zapazijo, da hoče učitelj ravnat tako, kakor izdelujejo v svoji otroški maniri, dobijo veselje, in ko že znajo besede pisati, pa pišejo, da je kaj. „Wie man lernen muß einen Dichter zu verstehen, so muß man auch lernen, die kindliche Handschrift zu lesen, mit feinem Ohr hinzuhören, was hinter dieser ungelenten Form für ein seelisches Leben sich regt.“

Da bi otroci vedno ostali v svojem otroškem izraževanju, to je prazen strah. Napredujoči nauk jim podaja vedno več nove snovi, najbolj pa prirodosnanski pouk. Ako naj otrok sam ustvarja, se ne pravi to nič drugega, kakor da se vadi predmete sveta tako iz sebe podati, kakor so se vtisnili v njegovo dušo. S tem ne odvajamo človeka od sveta proč, ampak ga vzgajamo k najzaupljivejšemu življenju v svetu in z njim. Čitanje berilnih sestavkov in pesmi pospešuje spretnost v jezikovni sestavi pridobljenih vtiskov. Slednjič pa je tudi vsak dan govoreč učitelj zgled; on se naj poniža k razumevanju otroka, ne da bi njegova govorica postala otročja. Otrok se torej naj uči govoriti in pisati kakor odrasli človek sploh, ne kakor ta odrasli človek, ki stoji pred njim, ampak kakor vsak, ki se je iz detinstva razvil na svojo višino.

Rudeča tinta. Glavni pogrešek, ki ga delajo otroci, je pogrešek proti pravi notranji nazornosti. Ako otrok ne ve ničesar povedati o domačem vrtu, o onem na podob; pa, ker se je o njem slučajno učil, je to znamenje, da v njegovem duhu ni jasnosti. Drugi pogosti pogrešek je napačna raba besed. To se najlažje popravi s tem, da se stavek čita in dotična beseda naglaša. Slovniki in pravopisni pogreški, kakor pogreški glede ločil, so najčešči, posebno izprva, ko imajo otroci še težave s pisanjem. Ali spisje ni polje, kjer se naj ti pogreški sistematično zatirajo. Rdeča tinta je tukaj, vsaj od začetka, zlo. Otroški razkaz je tako nežna rastlina, da je vsaka rudeča črta nož, ki mori otrokovo zaupanje v samega sebe. In ravno samozaupnost, srčnost do lastnega dela je tukaj vse. Kako se naj otrok nauči hoditi, če se mu zmiraj vpije: stoj!? Treba je torej veliko več pisati, pa manj popravljati. Ne popravljati pa ni tisto, kakor ne pregledati. Popravljanje koncem naloge ni mnogo prida, ker se izvršuje večinoma mehanično.

„Glavna reč: Spisje bodi prosta vaja v korajžnem izražanju tega, kar se je doživelo, pri čemer bodi učitelj učencu le prijazen svetovalec, ne pa nevoljen grajač. Potem bi bilo spisje v resnici najlepši cvet našega poučevanja; potem bi bilo most, ki vodi iz šole v življenje. In kar smo poslali po tem mostu v življenje, prišlo bi tisočero nazaj k nam v podobi ljubezni in veselja do šole.“

Da pedagoški časniki niso mogli prezreti teh korenitih reform, je umevno. Zato se slišijo različni glasovi pro in kontra; prvi prevladujejo. Najbolj so malkontenti vzeli na piko popravo in lepopisje spisnih vaj. Spihalsky pravi, da jemlje človeku sapo, ako dirja za temi reformatorji. „Gewiß, die rote Tinte ist ein ganz besonderer Saft. Sie kann zum Gifte werden; aber sie muß es doch nicht. Und übrigens sind auch Gifte, in rechten Maße angewandt, heilsam. Gewiß, die Orthographie ist ein ‚Götze, dem Hekatomben geopfert werden‘ und die Fehlerzahl zum Maßstabe der Aufsatzbeurteilung zu machen und daraus nach Gurlitts bissigem Ausspruch ‚die geistige Leistungsfähigkeit der Schüler bis auf die Dezimalstellen berechnen zu wollen, das ist ein grober Unfug, der die Rutenstreiche der Reformer vollauf verdient. Gewiß, das Korrigieren ist eine niederträchtige, nervenfressende Beschäftigung. Aber was tun? Gurlitt stellt neben den ‚roten Tintentopf‘, diese ‚Urne alles Schülergraus‘, ein glas Rotwein und ruft dann erleichtert aus: ‚Wie anders wirkt dies Zeichen auf mich ein!‘ Probatum est!“

IV.

Rezultat. Preleteli smo razvoj spisnega pouka od njega detinje do najnovejše dobe. Ako nekoliko premostrimo ta razvoj, vidimo, da je bil dokaj časa spiski pouk v nekem sterilnem, okamenelem stadiju. Zato pa tudi ni bilo posebnih uspehov in marsikateri je stresel svojo nezadovoljnost nad nerodnim ustnim in pismenim izražanjem mladine.

Jean Paul je rekel, da bolj izpodbuja k izobrazbi eno stran napisati kakor pa prečitati celo knjigo. To pisanje pa seveda nima nobenega pomena, ako se zapisuje kaj memoriranega, narekovanega ali pa, če se prepisuje. To je „drug par rokavic“ in ima svoj poseben namen. Tudi vzorcev nesmemo zametavati.

Ali jo pa bomo brezpogojno ubrali za radikalnimi reformatorji? To si bomo še premislili. Na vsak način pa bo treba dajati otrokom v spisnem pouku več prostosti, več priložnosti, uriti svoje mlade moči, ker le iz spoznanja lastne moči se rodi veselje do dela, se jači samostojnost in raste uspeh.

Si duo faciunt idem, non est idem — in to vsled individualnosti, ki se naj posebno upošteva pri spisu.

K uspešnemu pouku v spisju pa je treba tudi bolj praktičnega pouka v slovnici. Sicer pravijo reformatorji, da se dobi pri pregledovanju spisnih nalog dovolj snovi za slovniške ure, pravopisje in da to podpira učenje, ker izvira drug iz drugega ter temelji na koncentraciji. Toda to se ne da popolnoma odobravati, ker bi se slovniška, oziroma pravopisna tvarina obravnavala preveč slučajno in brez vsake zveze; Nastati bi moral slovniški Babel. Toda tega reformatorji tudi niso mislili. S svojo zahtevo, naj se veliko več in presteje piše, so hoteli najti, kje še učencu manjka, kako se je obdelana snov uporabila. Kar se je že obravnavalo, se ponovi, drugo se pa uredi za prihodnje ure. Ali slovnica ne sme več biti tisto strašilo za učitelja in otroke, tista zbirka rešenih in nerešenih ugank. Kakor je bila do sedaj: slovnica za ljudsko šolo mora vreči od sebe snov, ki je le za filologe in slovničarje po poklicu. V tem oziru smo mi Slovenci prišli na bolje. Schreiner-Bezjakova Jezikovna vadnica upošteva v prvi vrsti pravilno rabo materinščine, obogatitev besednega zaklada in šele potem slovnico. Treba jo bo pridno proučevati in pravilno rabiti.

Torej le naprej tudi v prostem spisju!

Pouk v risanju.

Predlogi in nasveti učiteljem. Izdalo angleško ministrstvo
za vzgojo.¹⁾

Priobčil K. Humek, Krško.

Ako hočemo učiteljem risanja dajati nasvete, je potrebno, da jim damo obenem nekoliko načel, po katerih se vobče lahko ravnaajo. Uporabljivost teh načel se ravna seveda po dotičnem učnem zavodu, po znanju in zmožnosti dotičnega učitelja, po učilih, ki so učiteljem na razpolago, predvsem pa po različnih stopnjah duševne razvitosti učenčeve.

Takoj izpočetka naj se zavedamo, da je risanje učencu prav tako potrebno, kakor govorjenje ali pisanje; treba ga je torej istotako skrbno gojiti. Jezik umeti in govoriti je potrebno vsem onim, ki hočejo vedeti, kaj se godi v svetu in v naši okolici. Ravno tako se veliko bolj poglobimo v oblike in barve okolo nas, če jih znamo narisati. Risanje

¹⁾ Izšlo v „Practical teacher“, London. Nemški prevod v 6. števil. „Zeitschrift des Vereines deutscher Zeichenlehrer, letnik 1906.

je pravzaprav pisanje oblik in barv, ker združuje v sebi pravilno ogledovanje in ponarejanje raznih naravnih pojavov. Oni, ki trdi, da je risanje potrebno samo ljudem, ki se pečajo z grafiško ali upodabljačo umetnostjo, bi svojo trditev ravno tako težko dokazal, kakor če trdi, da je čitanje in pisanje nepotrebno za delavca, ki dela le z rokami.

Učiteljev smoter naj bo vzgoja. Učenca moramo privedi tako daleč, da pravilno opazuje in da zna narisati predmet, ki smo mu ga določili. Za tem smotrom stremimo v vsi šolski dobi. Popolno natančnost si je mogoče pridobiti le po dolgi vaji in pod spretnim vodstvom; ob pričetku razvitka je skoraj nemogoča. Resnica je, da so poučevali prej risanje izvečine napačno. Zahtevali so od otroka natančnosti že tedaj, ko je bil ta še fizično nezmožen pravilno gledati in upodabljati; s tem so mu zamorili veselje do risanja. Spreten učitelj koraka z učencem od stopnje do stopnje, uči ga opazovati najprej preproste oblike in jih upodabljati tako, da približno ustrezajo naravi. Počasi ga privede do natančnega opazovanja in risanja težjih oblik.

Ako imamo tak smoter pred očmi, skrbeli bomo, da učenci ne bodo risali le kontur. Opazujmo, kako se kaže oblika v barvi, v senci in svetlobi. Upoštevati moramo prehod večjega k manjšemu ne samo kar se tiče merila v risbi, ampak tudi z ozirom na oblike, ki jih rišemo. Majhni otroci naj bi delali velike risbe, posebno take, ki jih vadimo kot vaje v zamahu na tablo. Manjše risbe so na mestu šele tedaj, ko so se otroci priučili večji natančnosti v izraževanju. Barvo opazujmo najprej na predmetih, ki jo kažejo enostavno, počasi pa preidimo k opazovanju in študiranju težjih prehodov in nians. Pri risanju obrisov ne kopirajmo le predlog; idealno bi bilo pravzaprav edinole risanje po pravih predmetih. Toda ti ideali so nedosegljivi; učitelj pa že veliko stori s tem, da kolikormoči omeji uporabo predlog. Kadar je učenec toliko razvit, da zna opazovati — in to naj bi bilo pri normalno nadarjenem otroku po desetem letu — študirajmo z njim geometriška telesa, stožec, valj, kocko itd. po njihovi zunanji obliki. Opazujmo posode in druge priprave, ki so tem oblikam sorodne in jih skušajmo natančno narisati. Ko so otroci narisali nekoliko takih predmetov, n. pr. lij, valjar, škatljo itd., jih učimo opazovati težje, sestavljene predmete.

Risanje po spominu gojimo v vsi šolski dobi. Priporočati bi bilo, da v to svrho uporabimo zadnjih deset minut vsake risarske ure. Kot predmet risanju na pamet nam služi:

- a) Stvar, ki smo jo opazovali v kateri prejšnjih risarskih ur.
- b) Menjaje s tem, naj učenci narišejo kak predmet, ki ga je učitelj pokazal za dve ali tri minute; med delom odstranimo predmet. Učitelj mora biti zelo previden, sicer je risanje po spominu navadno čečkanje, ki ugonobi ves napredek. Če je učenec napačno opazoval in lahkotno narisal podobo dotičnega predmeta, se kaj lahko zgodi, da ob po-

novnem risanju naredi še večjih napak. Tako se privadi risanju lahkih, a napačnih podob.

Preprosto modeliranje lahko s pridom uvedemo na nekaterih šolah.

Treba je, da se učitelji vestno ravnaajo po teh navodilih. Tedaj nam bo dala zdrava vzgoja v risanju trdno podlago za naraščaj, bodisi v praktičnem ali estetičnem smislu. Ne pozabimo še enega smotra, ki je zvezan s poukom v risanju. Mislimo namreč na vzgojo estetične strani učenčeve narave. Navajajmo učenca, da bo opazoval in cenil lepoto oblik in barv. Čut za lepoto naj bi se gojil po vseh šolah in naj bi ne bil prepuščen le slučaju in učiteljevi dobri volji.

Ako uporablja učitelj pri pouku le predmete, ki ustrezajo okusu po obliki in barvi, je s tem že storil prvi korak v tem oziru. Kjerkoli je mogoče, poučujmo po zakonih lepote. To pa dosežemo v popolni meri le tedaj, ako analizujemo krasne umetniške ostanke prejšnjih dob in ako proučujemo naravo. Mnogi zametujejo vrednost latinščine in grščine za našo dobo in kaj radi sklepajo isto tudi o proučevanju grških in rimskih umetniških ostankov. Resnica pa je, da je umevanje klasične umetnosti potrebna podlaga načelom o lepoti. Prej so posvečevali stari umetnosti preveč časa, s tem pa ne rečemo, naj se jo danes vrže čez prag. Na pravi poti smo, če pridno primerjamo naravo z okraski in kompozicijami. Navajajmo otroke, naj pazijo, v čem je lepota naravnih in umetnih potez. To opazovanje in pa nekoliko vaje v risanju težjih obrisov pri sadju, cvetlicah, metuljih itd. Tudi natančno risanje v prirodopisnem pouku veliko pomore v tem oziru.

Opozarjajmo pri risanju na lepoto barv in uporabljajmo pri risanju pisane školjke, metulje, ptice itd.; takisto nam služijo pestre cvetlice in rastlinstvo vobče. Primerjajmo barvo teh predmetov z barvo na okraskih, obleki itd. Tudi o skladnosti in neskladnosti različnih barv, o kontrastih in drugih temeljnih pojnih moremo prilično vplesti kako opazko.

Negujmo v otroku iznajdljivost. Ko smo otroka naučili čitati in pisati, nam mora samostojno sestavljati opise, pisma, povestice itd. Zakaj bi ne bilo ravno tako tudi z risanjem? Domišljija in iznajdljivost se dasta izraževati in razvijati.

Učenci nižjih šol naj poskušajo to doma. Učitelj naj jih izpodbuja, da narišejo kakšen predmet, ki jim je znan iz šolskega pouka, ali da ilustrirajo dogodke iz zgodovine.

Včasih naj poskusijo učenci napraviti nastensko sliko s čopičem, svinčnikom ali kredo, in to takrat, ko že pišejo samostojne spisne sestavke. S tem, da učenci ilustrirajo naloge, se vadijo v grafiški kompoziciji. Celo pri čitanju naj bi poklical učitelj tega ali onega učenca k tabli, da s pomočjo skice razloži kak stavek ali samo besedo.

V vsi šolski dobi pazimo, da si pridobe učenci ročnosti in spretnosti, kar je mogoče le na podlagi zadostne vaje. Zato določimo takim vajam

primerno veliko časa. Učitelj naj pa pazi, da take vaje ne škodujejo resnici; vsaka poteza s svinčnikom, s čopičem ali s kreda imej določen pomen. Nič ne škoduje učencu bolj, nego brezpomembne oblike, in najsi so izvedene z največjo spretnostjo.

V poznejših letih lahko pokaže učitelj, kako rišemo vzorce, kako zvežemo lepe barve in oblike v lažje in težje skupine. Risanje vzorcev seveda ne moremo vobče uvesti, priporočljivo je samo na šolah, kjer imajo za to ugodna tla.

Glavni predmeti za pouk v risanju so razvrščeni v tem navodilu z ozirom na svojo važnost; smatramo jih kot vodilne misli in kažipot. Vsa ta načela so uporabljiva z ozirom na risanje s svinčnikom, peresom in čopičem ter veljajo tudi za modeliranje in za vse panoge rokotvorne vzgoje.

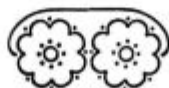
Kadar si učitelj dela učni črtež za risanje, naj pomisli, da isto ni predmet, ki bi bil posvečen samemu sebi, ampak mora biti veren drug vsem sosedom v urniku. To velja posebno za prirodopisne ure, za nazorni pouk, za zemljepis in za praktično uporabo računstva. Pri pisanju pokažimo otrokom, kako nastanejo skoraj vse črke iz elips in ravnih črt. Če se postavimo na obče stališče, moramo priznati, da bi pravzaprav pouk v pisanju moral slediti pouku v risanju.

Vaje rok in oči bi si morale slediti v nepretrgani vrsti v vsi šolski dobi, od enostavnih vaj v otroškem vrtcu do lesnih ali kovinskih izdelkov najstarejših učencev.

Ob vsem tem naj delajo učenci zmerno; delo naj jim ne kvari zdravja. Gledati moramo na to, da se pri delu ne naslanjajo na prsi. Za risanje na tablo so najboljše navpične na steno pritrjene deske. Ne puščajmo, da bi se učenci preveč pripogibali na papir, ker si s tem kvarijo vid. Privadijo naj se ravnemu sedenju, da lahko pregledajo vso risbo.

V pričujočem navodilu so v glavnih potezih zastopani moderni nazori o risarskem pouku. Obenem vidimo, da hoče ministrstvo učitelju pustiti popolnoma prosto roko. Želeti bi bilo, da tudi pri nas že skoraj izide kako navodilo; in to že z ozirom na dejstvo, da že dolgo časa samo poskušamo, kar je za mlajšega učitelja, ki je pohajal v moderen zavod, precej interesantno, za starejše tovariše pa tudi lahko prava — preglavica.

Geografom imenotvorcem.

Odlomek. Sisal *Dr. Jos. Tominšek.*

1. V osemdesetih letih preteklega stoletja smo se celjski dijaki pridno kopali v Savinji, in ker so slavni pesniki opevali Savo, Sočo, Kulpo, skušali smo mi v prostih in neprostih urah katero zakrožiti o srebrnočisti Savinji. Zvesti smo bili Savinji in ona nam in vsi so bili zadovoljni z njo.

Leta teko in teko; širen tok življenja nas potegne za seboj, izginejo nam iz spomina idile ob Savinji in ko nekoč brez posebnega namena ravno-dušno opazujemo reke, bližajoče se onemu širnemu toku, zapazimo, da se je naša Savinja prelevila v Savino.

„Pa bodi tako!“ si mislimo. „Naposled je“, si pravimo, „Savina“ priprostejša nego „Savinja“ in ta pa ta veščak nas še pouči, da je „Savina“ v kaj lepem razmerju k „Savi“, nekako njena hčer. Ta rodbinska zveza vsem ugaja; Sava mati, Savina — hčer, to je kar živa priroda!

Tudi mi začnemo pisati „Savina“ in si naposled pri tem nič ne mislimo. Navada se uzakoniti, postaja železna srajca. Geografi so začeli, Planinsko društvo je nadaljevalo in navadili smo se Savinskih (ne Savinjskih) planin.

2. V planinstvu pa je teorija mrtva, le praksa kaj velja: lastne mišice, lastno oko in lastno — uho. Planinec se zanima in se mora zanimati za krajevna imena; s karto v roki prepotuje hrib in dol in kontroluje na licu mesta podatke na karti. Ker prehodi ozemlje sam, se tudi vprašuje, zakaj se ta gora, ta gozd, ta vas, ta kmetija imenuje baš tako, kakor stoji na karti, ali kakor je on navajen ime slišati. Morda pa se stereotipno ime ne ujema z istinitimi, ljudskim, narodovim? Tu se prične kritika, kontrola, utemeljeno presojanje.

In podatki geografa zapisovalca se pri nekaterih imenih kaj izdatno izpremene.

Evo nekaj značilnih zgledov iz moje zbirke! Ko sva nekega lepega dne z bratom na Zelenici onstran Triglava zastonj ugibala, kaj pomeni „Uskovnca“, mi je brate na filološki kateder položil tele orehe: Na karti se nahaja zabeležena kmetija „Daslep“. Kaj je to? Brat je bil tam in je povprašal in je izvedel, da je — „Ta slep(i)!“ Nadalje stoji na karti „Strijeh koča“. Ugibal sem in ugibal, kaj bi to bilo; zadeti je bilo nemogoče, da je „Na osredku koča!“

Italijanskega vpliva sem iskal v natisnjenem imenu kmetije „Perjakozza“, dokler mi ni brat pojasnil, da se tisti hiši pravi pošteno po domače: „Pri Jakovcu!“

Vsa jezikoslovska moč pa me je zapustila napram kmetu, ki ga je karta imenovala „Perkosuk“. In vendar je to pohabljeni „Pri Kožuhu!!“

Da se je slovensko „Račje selo“ v peresu nemškega mapêrja pretvorilo v znameniti „Rappelgeschieß“, to je menda že znano.

3. Ti drastični slučaji kažejo, kako važno je, da se pri vsakem krajevnem imenu povpraša po pristni narodovi izreki, in kako potrebno, da ima povpraševalec razum in uho za presojo dotične oblike. Pri obliki „Savina“ se tudi ni oziralo na domačo narodno izreko: ta namreč zahteva z neoporekljivo odločnostjo, da se piše beseda z mehkim **n̂**, t. j. z **nj**, kakor se n. pr. piše Dravinja, Hudinja; torej: Savinja. Mehki **n** se za vsako izurjeno uho sliši z vso razločnostjo ob gorenjem toku, kjer reko imenujejo Sáun̂a, torej z navadnim pravopisom Sávnja. Nepobiten in za vsakogar eklatanten dokaz za mehki **n** pa je ime reke ob nje srednjem toku: imenuje se namreč „Sauja“; ta **j** pa nastane v izvestnih narečjih edino iz mehkega **n** (= **nj**), nikdar iz trdega, in se nahaja v besedah kakor n. pr. kôj = **konj**.

Tudi stari zapiski spričujejo mehki **nj**; listina iz l. 1335. imenuje reko: „Seonie“ in podobno iz l. 1430.: „Seionie“ (iz nekdanjega gornjegrajskega arhiva), imeni, ki sta bili zabeleženi na licu mesta. Da se je savinjsko ozemlje v polatinjeni obliki imenovalo „Saunia“, je znano.

V dolnjem toku, kjer nisem sam povpraševal po imenu, se glasi reka — tako se mi zatrjuje — „Savínja“, torej z istim mehkim **n̂** (= **nj**), pa z naglašenim zlogom **ínj**.

Nepobitno je torej, da se ima ime reke pisati z **nj**. Zaradi analogije z omenjenima rekama in ker je zaradi naglasnih posebnosti v gornjesavinjskih narečjih **i** pred **nj** mogel izpasti, pa kaže, da ostanimo pri obliki **Savínja**, z **i** pred **nj**. Tako pišimo dosledno in vedno!

Sklicevanje na pritiklino **-ina** ne velja nič. Saj rabi slovenščina tudi tvorbe na **-inja**, oziroma **-nja**. Oblika „Savina“ se je samo zato mogla razprostiti, ker se ji slučajno nihče ni uprl javno.

4. Naj pri tej priliki tudi omenim, kako si razlagam ime Kočna, ki pomenja na več krajih goro in dolino. Nekateri jo razlagajo iz „Kolk“ (= Kolčina); meni to ne ugaja, ne iz stvarnih in ne iz jezikovnih razlogov. Jaz vidim v Kočni koren kot (v kotu) in kot (ozir. kotec) bi bil dal podlago „Kočni“ (= Kotčini) najprej kot dolini in potem kot gori. Pri vseh Kočnih je res kak „kot“ in ime Kot se res tudi nahaja v naših gorah!

V tem oziru je še mnogo neobdelanega polja. Sodelujmo vsi, naj tudi vselej ne pogodimo pravega.

Ministrska anketa o reformi srednjih šol.

V naučnem ministrstvu se je sešla 21. januarja t. l. cela vrsta šolnikov iz cele Avstrije, da se posvetuje o reformi srednjih šol. Posvetovanja so se začela z govorom naučnega ministra Marcheta, kateri je dejal, da sedaj veljavnih učnih načrtov sicer ne smemo še smatrati za zastarele, da je pa vendar potrebno, da se uvažuje o njih reformi na temelju pridobljenih izkušenj in napredka vede. Minister pravi, da bi bilo srednjim šolam na korist, ako bi se iz učnih načrtov odstranil ves nepotreben balast učiva, da bi se omejilo slovniško poučevanje klasičnih jezikov, da bi se premenil učni načrt nemščine kot učnega predmeta, da bi se moral modernizirati pouk zgodovine tako, da bi se posvetilo več pozornosti gospodarski in kulturni zgodovini, da bi se v zadnjem razredu uvedeno domoznanstvo razširilo s predavanji o sociologiji, da bi se reformiral pouk matematike, geometrije, prirodopisja itd.

Minister je tega mnenja, da treba sedaj obstoječe gimnazije in realke ohraniti tudi vbodoče, treba jih je samo reformirati in poleg teh dveh tipov vstvariti še nove vrste srednjih šol. Pravi, da se naučno ministrstvo bavi z vprašanjem, kako bi se dalo znanstveno in pedagoško poglobiti v odgojo učiteljstva, tako da bi tudi srednješolsko učiteljstvo popolnoma razumelo svojo nalogo.

Za ministrom je govoril prvi sekcijski načelnik Pidoll. Govornik se je obrnil proti zahtevam onih, kateri hočejo, naj bi bila srednja šola kompromis med zahtevami, katere stavi na mladino družba in država. Med temi dvema stališči ni kompromisa. Pidoll zahteva, naj se reformatorji drže načela: mladost mladini! Proč z mrtvimi jeziki iz spodnjih razredov; pouk naj se vrši na temelju materinščine in naj bo tako urejen, da se dijaki svojemu jeziku temeljito priuče. V tretjem razredu naj se uvede šele pouk enega modernega jezika; z latinščino naj se začne šele v petem, z grščino pa šele v sedmem gimnazijskem razredu. Pidoll zahteva, naj se ojači pouk prirodnih ved, naj se v sedmem in osmem razredu jemlje več ozira na individualne naklonjenosti dijakov ter naj se matura odpravi. Za učitelje pa zahteva po angleškem zgledu popolno prostost poučevanja. Dela naj se z vsemi sredstvi na to, da bodo učitelji manj sodniki, zato pa bolj pomočniki in svetovalci dijaštva.

Drugega dne je govoril baron Gautsch, ki je svetoval, naj bi se poleg obstoječih srednjih šol osnoval še nov srednješolski tip na temelju moderne filologije. Ta ideja je na Nemškem že izvedena. Prof. Hueppe in Schipper priporočata, naj se postopa pri reformi srednjih šol brez nadaljnjih poskusov

po nemškem zgledu, seveda, brez pogrškov, ki so se delali na Nemškem. Prof. Bobrznynski priporoča naj se poleg srednjih šol usovrši tudi meščanska šola. Reforma srednje šole naj pa obstoji glavno v tem, da se pouk sedanjih predmetov proglobi, mesto da bi se uvajali novi, zahteva tudi avtonomije posamičnih srednješolskih zavodov.

Tretjega dne je nastopilo tudi mnogo govornikov, katerih eni so zagovarjali klasične jezike, dočim so drugi zahtevali naj se odstranijo. Med zagovorniki klasičnih jezikov je bil tudi posl. Pernerstorfer. Najzanimivejši je bil pa govor prof. Drtine. Dokazoval je, da je dandanes enotna srednja šola nemogoča in da je neobhodno potrebno, da se vstvari več ravnopravnih in ravnocenih tipov srednje šole. Enotno izobraževanje bi bilo v spodnjih razredih pač možno, v višjih razredih je pa razdelitev po strokah neizogibna. Z reformo politične uprave naj se izvede tudi decentralizacijo šolske uprave. Vsakemu narodu naj se da pravico, da si sam upravlja svoje šolstvo. Formalni pogoji za uspeh reformnega dela so: 1. da bi se v šolski upravi poverilo pedagoško in didaktično vodstvo strokovnjakom; 2. da bi se šolstvo laiciziralo ter oprostilo vpliva katerekoli cerkve; 3. birokratski formalizem naj se odstrani na korist samostojnosti in svojepravnosti učiteljstva, učiteljskih zborov in šolskih svetov, v katerih naj bo učiteljstvo zastopano po izvoljenih članih iz svoje srede.

Toliko gimnazija kolikor realka potrebuje reform. Idealni plan bodoče srednje šole bi moral temeljiti na znanstveni razdelitvi vednostnih strok na dualizmu prirodnih in duhovnih ved ter bi moral biti završen s harmoničnim, enotnim, filozofskim nazorom na svet in življenje. O vplivu antike na srednješolsko izobrazbo pravi Drtina, da bi bilo bolje, ako bi na gimnazije prihajali z vseučilišč navdušeni apostoli grške življenjske modrosti nego pa še tako temeljiti poznavalci klasičnih jezikov. Duševni dobiček, ki ga daje današnji pouk grščine, ne stoji v nikakem razmerju s trudom, ki ga daje dijakom ta način poučevanja. Drtina predlaga naj se začne pouk latinščine v tretjem, pouk grščine pa v petem razredu. Dalje priporoča, naj se da absolventom šestega gimnazijskega razreda pravico služiti kot enoletni prostovoljec kakor na Pruskem. Predlaga nadalje, naj se vstvari nov tip šest-razrednih licejev na temelju realk, kateri bi naj odgovarjali potrebam in zahtevam trgovskega stanu. Meščanska šola naj ostane in se izpopolni.

Končno predlaga Drtina naj se oživetvori v „Čechische Revue“ stavljen predlog, da bi se v naučnem ministrstvu osnoval stalni oddelek za šolsko reformo sploh. Svoja izvajanja je končal z željo, naj bi se reforma srednjega šolstva izvedla v tem smislu, da bi naši mladini podali v šolah ono veliko dedščino preteklosti in sicer: iz antike ljubezen do narave, veselje do življenja in tvorno moč; iz krščanstva ljubezen do bližnjika v smislu humanitete kot socialno dolžnost; iz dobe prosvitljenosti (18. stoletje) zaupanje v moč človeške misli, v moč in izdatnost znanja. Tako bi v smislu

Komenskega in Leibniza postala naša šola delavnica človečnosti v smislu humanitetne izobrazbe ter bi pripravljala moralni in kulturni prepored moderne družbe.

Četrtega dne se je razpravljalo o razmerju med ljudsko in srednjo, srednjo in visoko šolo. Večina govornikov se je izrekla za to, da se od strani matura sploh in da naj se mesto mature uvede rajše nekaka splošna skušnja dijakov pri vstopu v višjo gimnazijo, da bi se na tak način manj sposobne, ali ne dovolj pripravljene učence obrnilo na drugo pot. Če se matura odpravi, naj se uvede na visokih šolah poseben oddelek, na katerem bi nezadostno pripravljeni dijaki lahko izpopolnili svoje znanje.

Na gimnaziji naj se odpravi dosedanji način izpraševanja od ure do ure in naj bi se rajše izpraševalo iz celih zaokroženih celot tega ali onega predmeta. Večina je za to, da se pismena matura in klavzurne skušnje na vseučiliščih takoj odstranijo.

Na slovanskih zavodih naj bi se posvečevalo več pozornosti slovanskim starožitnostim in naj bi se v tem zmislu revidirale učne knjige. Na to se je glasovalo o predlogih glede predlaganih reform.

Bil je enoglasno sprejet predlog, naj se uvedejo pri maturi bistvene olajšave. Iz zaključnega govora ministra Marcheta je razvidno, da hoče učna uprava uvesti olajšave že pri maturi 1908. l.

Na programu je bila še razprava o telesni odgoji. Referenta sta bila prof. Hueppe in Thomser, v imenu ministrstva za deželno obrambo je govoril general Piskaček ter dejal, da bi telesna odgoja morala imeti edino ta namen, vcepljati mladini smisel za disciplino, točnost, ubogljivost in zupanje v samega sebe, ne pa morda šablonovitost in igranje na vojake.

Prof. Drtina predlaga:

1. Telovadba bodi obvezni predmet ter se poučuj na vseh srednjih šolah po 3 ure na teden, od katerih naj se vsak semester posveti nekoliko za pouk v higijeni. Pri vsakem zavodu naj se osnujejo, če le mogoče, igrišča.

2. Telovadne sisteme naj se revidira in dela na to, da bode telovadba pripomoček za moralno vzgojo.

3. Prostih iger naj se udeležujejo vsi dijaki po eno uro v tednu, naj se prirejajo redni izprehodi in izleti. Ure iger naj štejejo učiteljem med obvezne ure.

4. Klasifikacija v telovadbi naj se odstrani in nadomesti s karakteristiko telesne zdatnosti dijaka.

5. Pripravna izobrazba učiteljev telovadbe bodi znanstvena.

6. Znanstveno izobraženi učitelj telovadbe naj bo glede plače in drugače ravnopraven z drugimi profesorji.

7. Nadzorstvo telovadbe in telesne odgoje naj se izroči strokovnjakom.

Vsi ti predlogi so bili sprejeti. — Nato je bilo stavljenih še nekoliko predlogov in zaključni govor naučnega ministra.

„Domovina.“

Šolsko-higijenski utrinki.

Priobčuje Ig. Šijanec.

14. Beseda k ureditvi šolskih počitnic.

Na XIV. mednarodnem kongresu za higijeno in demografijo, ki se je vršil lansko leto meseca septembra v Berlinu sta referirala profesor dr. Leon Burgerstein in profesor F. A. Eulenburg o praktični uravnavi počitnic.

Burgerstein je razpravljajal najprej o času, ki bi bil najprimernejši za počitnice. Počitnice naj se pričnejo na vseh višjih šolah, kakor tudi na šolah v krajih, ki imajo dosti prebivalstva, takoj po zaključku šolskega leta. V zmernejši klimatični legi je za glavne počitnice najprimernejši šas doba najdaljšega dneva in najvišje topline. Skušnja kaže, da ne zadoščajo samo glavne počitnice.

Kot prva večja prekinitev šolanja se priporočajo počitnice v letnem obratu. Kolikor je bilo referentu eksaktnega materiala na razpolago, je spoznal, da je meseca marcija odporna možnost šolske mladine napram škodljivim vplivom zelo nizka. Zato je priporočati v srednji Evropi drugi večji odpočitek in sicer koncem meseca sušca. Za določbo dolgotrajnosti posameznih počitnic še ni eksaktnega materiala. Za sedaj bi se v srednji Evropi naj uvedla sledeča uredba: Začetek šolskega leta začetkom septembra, potem tri in pol meseca pouk, dva tedna počitnic okoli božiča, nato približno tri in pol meseca pouka, dva tedna počitnic koncem marcija, tri mesece pouka in glavne počitnice v juliju in avgustu.

Eulenburg ima slične rezultate. Njegovi zaključki se glasijo:

1. Iz šolsko-higijenskega stališča zadostuje letno 80 do 90 dni šolskih počitnic, katero število je sedaj približno na Nemškem in v sosednjih deželah. Tudi se lahko ostane pri sedaj veljavnem principu, da so počitnice ob cerkvenih praznikih (božič, velika noč, binkošti).

2. Glede razdelitve počitnic je želeli:

- a) Najdaljše počitnice morajo biti vedno le v najbolj vročem letnem času. V srednji Evropi torej v mesecih julij in avgust, ko je najvišja povprečna temperatura in najvišja absolutna temperaturna vrednost (Temperaturwert). Te počitnice naj trajajo najmanj šest tednov.
- b) To podaljšanje se v Nemčiji lahko doseže, ako se poletne počitnice (štiri do pet tednov) združijo z jesenskimi (takozvanimi Mihaelskimi počitnicami — en teden). Seveda je predpogoj, da je zaključek šolskega leta ali poluletnega polletja na začetku poletnih počitnic, ne pa na koncu letnim počitnicam sledečega šest- do sedemtedenskega drugega poletnega četrtletja, kakor je ponekod običaj.
- c) Božič-novoletne počitnice se naj v interesu učencev in učiteljstva razširijo na približno tri tedne. Velikonočne in binkoštni počitnice trajajo naj po eden do poldrug teden.

3. Sploh pa ni potrebno, da bi vladala glede razdelitve počitnic mehanična enakost. Ozirati se je na regijonerne, klimatične in druge razlikosti, kakor na upravičene krajevne želje in življenske navade.

15. Šola in tuberkuloza.

Na II. mednarodnem kongresu za šolsko higijeno v Londonu meseca avgusta 1907¹ se je razpravljalo tudi o tej črni točki.

Newsholme-Brighton je govoril o šoli in tuberkulozi in zlasti o vplivih te na ono.

Najpoprej se je govornik vprašal, ali se razširja tuberkuloza v elementarnih šolah in v kakem obsegu; ali vsled šolskih razmer in sploh šole nastopa latentna jetika.

Iz statističnih poročil od leta 1891. do 1900. je razvidno, da je kot vzrok smrti v šoloobveznem času jetika jako redkokdaj. V starosti 5 do 15 let je med 10.000 živimi otroci sedem smrtnih slučajev vsled tuberkuloznih bolezni in pri treh slučajih je bila pljučna jetika. Pravzaprav je le ta razširjateljica jetičnih bolezni in sicer po izpljunku in po direktni infekciji kašlja. Ostale tuberkulozne bolezni (kostij, sklepov itd.) niso nevarne kot nalezljive.

Otroci pa sploh redkokdaj izpljuvajo. Sploh pa tudi otrok, ki mora mnogo kašljati, ne bo dolgo ostal v šoli. Tako tedaj ni prenašanje jetike od otroka na otroka posebno pomembno. Pač lahko učitelji, šolske sluge prenesejo tuberkulozo na otroke.

Poglejmo si sedaj pomen latentne tuberkuloze.

Latentna ali zaključena jetika je pač jako redkokrat izhodišče kake infekcije. Vendar je velike važnosti za šolo. Res je med otroci malo slučajev dokazane tuberkuloze ali če so tudi videzno zdravi otroci umrli na drugih boleznih, so vendar pokazala preiskovanja pljuč v visokem odstotku znamenja tuberkuloznih bolezni.

Navzočnost takih skritih mnogobrojnih škodljivcev je pa vedna nevarnost za druge otroke, ker se lahko izcimi prava jetika.

Iz tega vzroka je Newsholme priporočal preiskovanje vseh otrok pred vstopom v šolo, perijodična preiskovanja tekom šolskega poseta in sistematične poizvedbe o domačih zdravstvenih razmerah, posebno kar se tiče stanovanj in prehranitbe.

Jetični otroci se imajo izključiti iz šole. One, kateri so iz tuberkuloznih familij, pa je posebno natančno opazovati in skrbeti, da dobe primerno hrano in da se zdravstveno ozira na nje.

Šole se morajo večkrat snažiti, posebno z mokro cunjjo. Razredi ne smejo biti prenapolnjeni, zboljšati se imajo prezračevalne in kurilne naprave in otroke se naj zdravniško preiskuje; odstrani se naj od slučaja do slučaja zleze in gnili zobje. Preiskovati se imajo periodično tudi učitelji.

Lecky — Brighton je preiskal 809 šolskih otrok. Med temi so bili trije bolni na pljučni tuberkulozi, 40 je imelo druge pljučne bolezni, 7 tuberkulozne žleze, 6 najbrž tudi take žleze, 169 povečane žleze, 7 kostno in sklepno jetiko, 3 kostne in sklepne bolezni, slične jetiki in 3 kožne bolezni.

Squire — London je poročal o 1670 preiskanih otrocih. Od te je 0·47% imelo znake tuberkuloznosti, 0·83% so bili dvomljivi in 2·8% bilo jih je bolnih na drugih boleznih.

¹ O tem kongresu bo itak obširneje poročal udeleženec tovariš g. Jelenc. Sestavek „Šola in tuberkuloza“ sem posnel po poročilu v Zeitschrift für Schulgesundheitspflege št. 12. letnik 1907.

Ta statistični material brezdvomno dokazuje, da je izrečna tuberkuloza med otroci le malo razširjena.

O razmerju med učiteljstvom sta referirala Gourichon — Paris in Oldright — London. Prvi je poudarjal, da prihaja jetika učiteljev iz osebnega kontakta z jetičnimi, tudi z učenci, vsled nezdravih šolskih razmer in vsled napornega dela. Tuberkuloza učiteljstva ni stanovska bolezen in se največkrat naleze izven šole. Sicer pa tudi ni prepogosta.

Oldright pa ima druge zaključke. Pravi da je statistika dokazala jako velik odstotek umrlih učiteljev vsled jetike. Zlasti pri učiteljicah jetika precej razsaja. Da, procentualni del smrtnih slučajev vsled jetike učiteljic je večji, kot pri ženskah katerega drugega stanu. On je celo tako velik, kot pri posebno izpostavljenih stanovih (tiskar, kamnarezec). Tudi on navaja kot vzroke temu slabe zračne razmere, nepravilne zračilne naprave, in premali zračni kubus. Na vsak način pa je treba največje pazljivosti vseh v šoli delujočih oseb glede vprašanja jetičnih bolezni učiteljev in učencev.

Književno poročilo.

O c e n a.

Računstvo v ljudskih šolah (Počty ve školách obecných) napisal po Genanu Adolf Schuster. Prvi del: popolna zgodovina računstva. — Tiskal in založil Emil Šolc v Telči. Velika 8°. Cena 1 K 20 h.

Naš dragi znanec z radovljiškega shoda je podal pred kratkim svojim tovarišem knjižico, ki na svojih 90 straneh nuja obilo zlatega zrnja. V uvodu navaja, da ga je siromaštvo češke pedagoške literature v računski stroki prisililo skrbeti za priročno metodiko računstva, ki bo obsegala tri dele. Prvi del podaja zgodovino računstva in metodike tega predmeta. Drugi del boče obsežal „Občno metodiko računstva“, h kateremu se boče pridružila „Specialna metodika računstva“ kot tretji del.

Četudi imamo torej opraviti samo z nekakim uvodom v metodiko računstva, je vendar dobro, da si ta uvod nekoliko natančneje ogledamo. Saj je tudi slovenska računska literatura precej slabih nog. Če poznamo literaturo svojih nasprotnikov, zakaj bi ne poznali literaturo bratov.

Prvi del knjige obseza računstvo pri starih kulturnih narodih. Posebno nastanek računstva je jako lepo odkrit. Avtor pravi, da je računstvo tako staro kakor ljudstvo samo. Računski pojmi so se razvijali ob primerjavi enot z množinami. Sedanji divji narodi nam kažejo stanje računstva v davno minulih dneh. Prsti, roke in noge pomagajo pri stvarjanju elementarnih pojmov. Indijani imajo za števila 1, 5, 6, 10, 15, 20 te številke: prste, roko, en prst na drugi roki, dve roki, dve roki in nogo, moža. Številke so imele torej prvotno ime predmetov. Da so številke prastara kulturna pridobitev dokazuje sličnost imen v vseh minulih in sedanjih kulturnih jeziki. Številne sostave odgovarjajo številu prstov na rokah, a li pa na rokah in nogah. Jako duhovito je nato razložen način računanja pri sedanjih nekulturnih narodih.

Klinova pisava starih Babiloncev je imela znamenja za najvišja števila. Babilonsko računalo je bilo podobno ruskemu. Deset predmetov na prvem motvozu je pomenilo 10 enot. Na drugem deset desetic itd.

Pri Egipčanih najdemo visoko razvito računstvo. Egipt je bil nekaka visoka šola matematikov. Že leta 1100 pr. Kr. je napisal kitajski car Čao-a-kong matematiško delo v dialogih. Kitajsko računalno suan-pan je podobno ruskemu računalu. V okviru je deset žic, ki so razdeljene s poprečnico na dva dela. Na levem je pet kroglic, ki pomenjajo jednice, na desnem značita dve kroglici petice. S tem računalom računajo Kitajci z občudovanja vredno naglostjo.

Na kratko so obravnavana dela Pitagora, Evklida, Arhimeda, Nikomaha in Diofanta in računanje Grkov s številkami (črkami) in abakom.

Indi so bili slavni računarji. Brahmagunta je napisal v sedmem stoletju po Kristu „Slasti polno računstvo in algebra“, Bhaskara je napisal v osmem stoletju knjižico „Lilavati“ z enačbami prvega in drugega reda, z računi z vlomki itd. Mnogo računov iz te knjige se še danes nahaja v naših knjigah.

Sv. Avguštin nam pripoveduje, kako so se učili stari Rimljani po abaku, katerega je Boetij izpopolnil, računati. Pravi odkritosrčno, kako mu je bilo zoprno peti v zboru „unum et unum duo, duo et duo quatuor“.

Arabi so razvili računstvo kakor nihče drugi. — Kot posebnost nam navaja avtor „čarovne kvadrate“, ki so jih nosili Arabi kot talismane in amulete.

Drugi del je posvečen računstvu v zapadnih krščanskih deželah. V dobi pred uvedbo indijsko-arabskega računstva so se odlikovali kot računarji in avtorji sv. Beda, Alkuin, Rabanus Maurus, Bogomir Strabo, Gerbert in drugi. Števila so imela mistični pomen.

Vincenc z Beauvais (Bové) je rabil arabske številke. Velik računar je bil Leonardo Pisano po svojem delu „Liber abaci“, ki ima mnogo zaslug za razširjenje indijsko-arabskega računstva v Evropi. Bliskoviti račun Maksima Planuda bi se nam zdel danes manje nagel.

V petnajstem in šestnajstem stoletju se odlikujejo Jurij Purbach in njegov učenec Jan Müller. Prvo računico v nemškem jeziku je napisal Henrik Petzensteiner l. 1483. Adam Riese je bil tako znamenit računar, da Nemci še danes pravijo: „Zwei und zwei ist vier nach Adam Riese“. Italijan Tartaglia je iznašel Cardanov vzorec.

V sedemnajstem stoletju je računstvo znatno napredovalo, zlasti v šolah. Pojavili so se tudi desetinski vlomki. V svojem spisu „La disme“ je Simon Stevin, nizozemski matematik, na pr. ponazoril $14 \cdot 237 = 140 \cdot 2^{(1)} 3^{(2)} 7^{(3)}$. Herman Beyer je zopet ponazorjeval $156 \cdot 7308$ takole:

$$\begin{array}{ccccccc} & 0 & I. & II. & III. & IV. & VI. \\ 156. & 7. & 3. & 0. & 8 \cdot 48 & \text{pomeni} & 0 \cdot 000048. \end{array}$$

Angličan Wingata piše že 0,4 za $0 \cdot 4$.

Adam Riese XVIII. stoletja je bil Kristjan Peschek, čigar knjiga „Začetnik v računstvu“ je doživela od l. 1734. do 1811. 21 izdaj. — Mehanizmu so ovirali pot vse bolj in bolj Kristjan Wolf, Elend, Mercklein, Barth, Spengler, Hauff. Izmed pedagogov, ki so si posebno mnogo zaslug pridobili za računstvo, slujejo Eberhard z Rohova, Peter Villaume, Bernard Overberg. Zlasti zadnjega „Metodiška pravila k pouku računstva“ so izborna.

Nove mere so uveli l. 1779. v Franciji. Pri nas šele po nemškem vzorcu l. 1872.

Vpliv novejših metodikov: Pestalozzija, Tillicha, Türka, Kawerana, Bachera, Windorfa, Schona, Harnischa, Diesterwega, Hentschela, Kranckaja, Denzela nam je znan. Grubeja je Knilling deloma pokopal.

Zanimiv je pregled najnovejših metodiških spisov Knochejevih, Beetzovih, Layevih.

Za nas Slovence pa je vsekakor najbolj zanimiva zgodovina češkega računstva. Podajam ga v dobesednem prevodu, da se bodo mogli poznejši metodiki okoristiti z materialom.

O pouku računstva v Čelih iz starih dob nimamo poročil. Da se je računalo tudi pri nas, je gotovo; o tem svedoči reklo: Ima pri meni „vroubek“ (zarezo).

Najstarejše računice so bile pisane. Učitelj jih je sestavljal za sebe in svoje učence. Pisane računice so imele znatno ceno in so se podedovale v rodbinah. Učitelji so jih pisali kaligrafiški za plačo ali pa so jih darovali važnim osebam. Najprej je bil uvod, nato so sledili štirje temeljni načini računanja z neimenovanimi števili, nato z imenovanimi števili, regula de tri itd., vse razkazano na primerih. Primeri so bili često izbrani in zverženi. Takšne knjige so pisali poleg učiteljev še duhovniki, uradniki in drugi.

Najstarejša znana tiskana češka računica je: „Nové knihy o počtech na cifry a na lini (na abaku), při tom některé velmi užitečné regule a exempla mince, rozličné, podle běhu kupeckého, krátce a užitečně sebrané skrze práci a náklad Vondřeje Klatovského, v Norimberce 1530 skrze Frid. Peypusa, v Praze 1558 u Jana Kantora.“ Druga stara računica je ona Jurija Miklavža Brněnského, v kateri se nahaja „Začátkové umění matematického, to jest počtův na cifry neb liny poznání pro pacholátka a jiné lidi kupecké sebraná, v Praze 1567 u Jana Hada Kantora“; nadalje Jana Kobiša z Bytiške „Zpráva aneb naučení o mirách vinných sudův, vedle ceny žejdlíka, aby věděl, jaká summa na který sud přijde, co by se každého roku J. M. Č. králi českému z každé vinnice na summě dāti vyšlo l. 1574. — Jiřika Görla z Görlsteina „Arithmetica“ je preložena iz nemščine, natisnil jo je Jurij Černý v Prazi 1577; razdeljena je na pet traktatov in ravna o računanju na linijah, „o računanju s številkami, o vlomkih, o reguli dobička in izgube, o menici, o primerjavi utežev, vatlov, mere za vino in žito“ itd. — „Aritmetika česká a vytah z Frisia, Aritmetika praktika 1580.“ — „Aritmetika, knížka počtů přeložená do řeči moravské od Pavla Šrama 1613.“ — Václava Petržilke Sušického „Knížka aneb tabula, v kteréž se obsahuje, jakým způsobem auroky vedle nového nařízení spočísti se mohau 1621“. — Kar. Jak. Ferd. Tuma „Kniha početní hlavní interesní 1706“. — Václava-Jos. Veselega, zaprišeženega deželnega mlinarja in geometra. „Gruntovní počátek matematického umění s připojeným nivelirováním neb vodním měřením 1734.“ — Petra Kašp. Světeckého „reformirány falešné zemoměření“ 1738. — „Krátké vysvětlení počtářského umění 1761.“ — „Uvedení k umění početnímu, díl I. 1776.“

„Naučení k umění početnímu pro české školy v c. k. zemích, 2 díly 1795“; to delo obsega v predgovoru: I. razjasnjenje 1. kaj je eden predmet; 2. kaj je različen predmet; 3. kaj je ena ali enota; 4. kaj je račun; 5. kaj dela račun; II. o numerovanju ali štetju; III. o računskih znamenjih; IV. o izražanju in pisanju računov. — Prvo poglavje obravnava štiri načine računstva. Drugo poglavje obravnava zložene račune. Tretje poglavje obravnava regulo de tri.

V. G. Bílý je napisal knjigo „Původní základové k umění početnímu pro pohodlí venkovských učitelů sepsaní a 700ty praktickými příklady vzsvětlení 1797“. Obsega poglavje o vlomkih, o reguli de tri direkta, reguli de tri inversa, reguli kvinkve direkta, reguli kvinkve konversa, o redukovanju novcev itd.

Stanislava Vidre „Počátkové aritmetiky vydáním L. Jandery 1806“. — Ignacija Drlika „Sprostopochopitedlné cvičení o počtách 1809“. — Jarosl. Jezdinského „Najlepší způsob dítkám počty příjemně v paměť vpraviti, též pro dospělé k cvičení užívající kteří v počtách zcela žádného nebo žádného základního učení neobdrželi 1819“. — J. B. Beichla „Pravidla k počítání z hlavy s hojnou zásobou rozmanitých příkladů, zčeštěná od J. Makše“. — A. Bišického „Důkladné uvedení k početnímu umění k prospěchu českých škol a učitelů 1823“. Obsega tudi razlago desetinského sostava.

J. U. Jožefa Filčíka „Proč a proto při umění početním“ ali „Kratíčky výtali z vyučování počtu 1823“; isto v popravljenem izdanju pod naslovom „Rychlý počtář“, ali „Krátké obsažené počty z hlavy 1833“. — Jana Rudla „Uvedení k snadnému, rychlému, jistému z paměti počítání 1827“ in „Prospěšný a potřebný přídavek k z paměti počítání 1833“. — K. F. Hynanoe-dení k počítání na trivialních školách 1835. — Jurija Zindla „Úvod theoreticko-praktický k počítání z hlavy, jakož k počítání čísly, jež zčeštil Norb. Vaněk 1835.“ — Fr. Kukly „Umění počtářské s obzvláštním ohledem na řemesla prostonárodně předneseno 1836“. — „Jos. Gust. Michlem vydaná dvojazyčná Pravidla k počítání z hlavy ze z paměti počtáře A. Köhlera 1836“, čije drugo izdanje se glasi (1841) „Krátké navedení počítání z hlavy se zásobou 358 příkladův a uložení“. — Jana Pravd. Příbika „Počítání písemná s hojnou zásobou rozmanitých příkladů 1837“, drugi zvezek 1842, ki ima primere iz zemljepisja, zgodovine itd., čisto z velikimi številkami.

Četudi so se že od l. 1776. izdajale računice v državni zalogi šolskih knjig, se je uporabljalo vendar mnogo drugod izdanih knjig. Od l. 1848. naprej so prevladale vladne knjige. V privatnih zalogah so izšle: Jos. Balcara „Všeobecný počtář pro školu a dům 1862“. — Jana Tichého „Úlohy k počítání z hlavy, spojené s počítáním písemným 1868“. — V. E. Krátkého „Praktické počtářství v 500 písemných úkolech 1869“. — Jos. Soukupa „Počty v příkladech soustavně a prakticky uspořádané 1870“ in „Postupal počtářství v prakt. příkl. pro mládež škol obecných 1875“. — Josefa Mazance „1000 praktických příkladů početních ze života pro II. a III. třídu obecných škol 1873“. — J. Mazánka „Praktické ukoly z počtu na základě metrických měr a vah“. — M. Marhana „Početnice pro školy obecné“. — M. Marhana in A. Mojžiše „Praktické příklady a zábavy počtářské“. — L. Švástala „Početnice pro školy obecné“. — Fr. Nágla in M. Marhana „Početnice pro školy obecné“. — Al. Šchotského „Obor číselný od 10 do 100“.

Dobre knjige so tudi J. Klika „Navedenijah užívati železného ruského počítadla“, J. Vlk „Vyučování počtům“. Potaniček in Urbásek „Večerní zábavy v počítání“. Mach „Sbírka příkladu pro počítání z paměti“. Sin in Bobrovský „Praktické příklady početní pro školy obecné“. Valench „Přehled matematiky“. Horčíčka in Nešpor „Metodika počtu pro měšťanské školy“. Hošek „Algebra pro školy mistrovské“. Buzek, Černý in Krůta „Počty v občanském životě“. Schubert „Trigonometrie“.

Do l. 1850. so knjige tiskane v „švabahu“ (nemške črke), pozneje v antikvi.

Močnik in Kraus-Habernal izgubivajo tla na Češkem. Sedaj se najbolj uporabljajo računice J. Kozáka. Omeniti nam je še J. Lontockega „Počty malických“ in Fr. Petrmichla „Škola počtů“.

Kar bi imeli spočítati Schustru je to, da ni pridal še poglavja o računstvu pri drugih Slovanih. Nas Slovence je prezrl kakor vse druge, kar

o slovanski zgodovini računstva ne bi smelo biti. Slovenci imamo Lautarjeve knjige, ki zavzemajo tako odlično mesto, da ni mogoče mimo njih v zgodovini metodike. Imamo druge knjige, in tudi naš Močnik bi zaslužil nekoliko več besed. Ko bode pripravljaj moj prijatelj Schuster drugo izdajo svoje lepe knjige, naj se obrne na slovenske književnike za informacije. Zakaj doba je prišla, da se vzajemno spoznavamo. Ozke meje slovanskih narodov izginevajo, in vse bolje se širi med nami zavest, da je češka knjiga pisana tudi za Slovence, kakor poljska, hrvaška, srbska, in kakor Slovenci to malo, kar imamo, radi delimo z vsemi slovanskimi brati.

Želim končno le še to, da bi uporabna knjižica našla tudi med Slovenci obilo čitateljev, kakor jo je sprejela češka javnost z odprtimi rokami. — O drugih dveh delih izpregovorim kasneje. Naj mi prijatelj Schuster veruje, da ju težko pričakujem.

Dragotin Pribil.

Novosti.

Slovenska Šolska Matica je svojim članom za l. 1907. podarila te-le knjige:

1. Šola in dom s posebnim ozirom na roditeljske večere. I. Teoretični del. Napisal Dragotin Pribil, c. kr. vadniški učitelj in šolski nadzornik v Krku (Istra). Uredil dr. Fr. Ilešič. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

2. Didaktika. (Obče in posebno ukoslovje). II. del. Posebno ukoslovje slovenskega učnega jezika v ljudski šoli. Spisal dr. J. Bezjak II. snopič. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

3. Pedagoški Letopis. VII. zvezek. Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

4. Nazorni nauk. Za drugo in tretje šolsko leto. Spisala Ljudevit Černej in A. Štupca. Natisnil Dragotin Hribar v Ljubljani.

To je bogat in krasen književni dar, ki dela čast Slov. Š. Matici. Člani ga bodo gotovo tudi veselili!

Stenski zemljevid Primorskega (neposrednje-državnega mesta Trsta, poknežene grofije Goriške-Gradišanske in mejne grofije Istrske). Priredil prof. Fr. Orožen. Merilo 1 : 130.000. Založil Ed. Hölzel na Dunaju. Cena v mapi 42 K na palicah 44 K. — Ta zemljevid ne zadostuje le šolskim zahtevam, ampak je v vsakem oziru krasno, umetniško delo, ki dela vso čast tako prof. Orožnu kakor kartografični tvrdki E. Hölzel na Dunaju, ki ga je založila. Priporočamo ga najtopleje!

Razgled.

Listek.

* **Zobovje šolske mladine.** Stanje zobovja pri šolski mladini je — po mnenju vseh, ki so se zanimali o tem predmetu — jako žalostno, četudi širji krogi o tem še ne vedo dovolj. Saj se matere čudijo, če jim zdravnik svetuje, naj puste plombovati mlečne zobe svojih otrok. Seveda so nasledki potem. Kakor poročajo docent Jessen, štabni zdravnik doktor Loose in dentist Schlaeger v svojem skupnem spisu „Higijena zob v šoli in pri vojakih“ (v Štrasburgu pri Heitze in Mündel). Pri 100.000 otrokih preiskanih v dobi šolskega poseta se je našlo 78 — 99% nakaženih zob. V mnogih nemških mestih niti 2% otrok nista imela zdravih zob. Od 1. novembra 1900 do 31. septembra 1901 se je preiskalo v Štrasburških javnih ljudskih

šolah 10.005 otrok; od teh se je zdravilo 847, in sicer se je vložilo 192 plomb in izdrla 1765 zob. Ker so se v nastopnem letu razmere še poslabšale, se je l. 1902. odpila v Štrasburgu šolska zobna klinika. Do 1. maja prihodnjega leta je ta klinika imela take rezultate: Preiskalo se je 5343 otrok, izmed njih se je lečilo 2666, plomb je bilo vloženih 699 in izdrla se je 2912 zob. Pri 2000 dečkih in 2000 deklicah v starosti 6 do 14 let, ki bi naj imeli skupaj 99.200 zob, jih je manjkalo 10.820 (10,99 %) in 24.687 zob je bilo nakaženih (24,99 % od 3126 zob ostali so le koreni (320 %) in 276 zob 0,30 %) je bilo plombovanih. Samo 42 deklic in 62 dečkov (skupaj 104) je imelo popolnoma zdravo zobovje. Te žalostne številke govore jasno dovolj, kako energijski je treba nastopiti proti zobni bolesi, ki podkaplja zdravje doseva-jočega pokolenja. Same besede ne bodo pomagale.

* **Slovenska Matica. Odborova seja dne 27. januarja.** Pravda o sporni zadevi glede delnic „Narodne tiskarne“ med prof. Jesenkotom in Matico še ni končana. Razsodba se izroči strankama pismeno. Novi poslovnik se potrdi in se bo predložil običnemu zboru v končno odobrenje. Uredi se poslovanje uprave. Blagajnikovo poročilo o stroških za publikacije 1907. l. se vzame na znanje in se sklene, da se vprašanje o gmoitem stanju Maticnem oz. o lani nastalem deficitu, izroči gospodarskemu in knjižnemu odseku v pretres. — Tajnik poroča o sklepih seje knjižnega odseka z dne 22. l. m. glede izdaja Maticnih publikacij za l. 1908. Sprejme se Zofke Kvedrove drama „Amerikanci“ — Prošnja „Mačice Srbske“ v Budišinu za podporo se odkloni. Poročilo o podaritvi knjig raznim društvom, o novo osnovanih poverjeništvih, o premeni poverjenikov, o nanovo pristopivših udi in o prirastku knjižnici se vzame na znanje.

* **Razsvetljavo pri domačih nalogah** šolskih otrok je proučeval Struben. Cohn je trdil, da je glavni vzrok kratkovidnosti naših učencev slaba razsvetljava šol, kar pa različni poskusi niso potrdili. Obdolžile so se nato domače naloge. Zato je proučil avtor fotometriški, pri kakšni svetlobi izdelujejo učenci doma svoje zadače. Preiskava se je vršila pri bogatih in revnih otrokih v Amsterdamu. V premožnih rodbinah so imeli električno luč ali pa Auerjeve svetilke, v siromašnih petrolejke ali navadno plinovo luč, navadno z manjšo svetlobo, nego iznaša zahtevani minimum (25 M., t. j. 5 sveč). Razen tega je bila v 37,60 % slučajev razsvetljava slaba, bodisi da je luč prihajala od desne strani, ali je bila svetloba preostira i. t. d. Ta fakt se je dognal pri revnih in pri bogatih. Struben je torej jasno dokazal, kje je iskati vzrok kratkovidnosti naših učencev.

* **Vpliv šolskih kuhinj na razvoj otrok.** Profesor Di Vestea v Milanu je predaval učiteljem in učiteljicam o šolskih kuhinjah. Po natančnem tehtanju in merjenju v Pisi: 1. otrok bogatašev, 2. otrok siromakov, ki so prejemale v šoli tople obede, 3. otrok siromakov, ki niso bili deležni te dobrote, početkom šolskega leta in koncem šolskega leta se je dobilo jako zanimivih števil. V odstotkih je iznašala pri

	984	466	379
	bogatih otrokih	otrokih z obedom	otrokih brez obeda
povečana teža dečkov	6,9—8,7	5,1—7,9	2,7—4,7
„ „ deklic	6,3—8,5	5,8—7,3	3,8—5,0
povečana visokost dečkov	1,6—2,0	1,1—1,6	0,8—1,2
„ „ deklic	1,6—1,9	1,2—1,5	0,9—1,3

Te številke jasno pričajo o dobroti šolskih kuhinj.

Pedagoški paberki.

* **Flugblatt Jugendliteratur** je vinarski letak, ki ga je izdalo pred Božičem društvo Dürer. Obsega izbor nemara 40 spisov za mladino, z natančnimi podatki in nekaterimi nasveti za nakup knjig in slik. Letak je namenjen najubožnejšim slojem, ki je v teh stvareh seveda najmanj poučen. Društvo računa na učitelje, da razširi letak med mladino in starši. Mladinsko knjištvo — pri nas še nepripoznano in neobdelano polje.

* **Heb mich auf.** Ta knjižica, o kateri smo poročali v lanskem „Popotniku“, postala je najpoljudnejša, najbolj razširjena nemška knjižica; doslej je razprodanih 60.000 iztisov. Ta lepi uspeh je naklonil društvo Dürer izdati enak letak za vojake, ki bo imel isto snov in isti naslov, samo bo pisan v drugem duhu. Zlasti bi naj svetoval vojakom, kako morejo izkoristiti službe prosti čas, sebi v zabavo in korist, na pr. kje morejo dobiti ceno čtivo, kaj imajo čitati. Letak bi pa naj bil tudi svetovalec za dobo po vojaški službi.

* **Umetnost v antwerpskih šolah.** Od l. 1897. naprej podeljuje mesto Antwerpen vsako leto nagrado treh tisoč frankov najboljšemu absolventu akademije lepih umetnosti proti pogoju, da okraši s podobo kakšno šolo. Umetnik izvoli otrokom razumljiv sujet in izdela načrte, o katerih odločujejo njegovi nekdanji profesorji, nato izvrši delo sam pod njih nadzorstvom. Doslej so se volili sami prizori iz zgodovine svetovne in kulturne, zlasti iz domače zgodovine. Reprodukcijske in razlaga vseh teh podob se združijo počasi v album, ki se potem razdeli med učence. Ob določenih dneh bodo šole odprte in otroci lahko pripelajo v razrede svoje starše ter jim razlagajo podobe. To krasno misel je uveljavil umetnik Van Cuyck. Obeta si od nje razumevanje umetniških del.

Pedagoška akademija v Petrogradu. V stolnem mestu ruske države se javlja vedno večje zanimanje za pedagoško vedo in prakso. Pravkar ustanavlja tam „Liga obrazovanja“ (pravila je ministrstvo prosvete že potrdilo) zavod, ki bo silno vplival na razvoj vzgojnih vprašanj in na popolnjevanje šolskega dela. „Pedagoška akademija“ ne bo pripravljala na določeno zvanje (učiteljstvo) ampak bode „nujala strokovno naobrazbo osebam, ki se hočejo posvetiti pedagoški dejavnosti.

Poslušalci so moški in ženske, ki so absolvirali višjo šolo (učbenoe zavedenije); kdor nima takšne priprave, ne more položiti izpitov. Pedagoška akademija ima dva tečaja z naobrazovalnimi in strokovnimi predmeti. Naobrazovalni predmeti so: a) temeljni (pedag. psihologija, zgodovina pedagogike, šolska higijena, patološka pedagogika, poznavanje šolstva, uvod v pedagogiko, t. j. pregled sodobnih pedagoških problemov); b) dopolnjevalni (anatomija, fiziologija, psihologija, povest filozofije, zgodovina umetnosti, zgodovina literature, temelji matematiške metode, enciklopedija prava). Strokovni (ali specijalni) predmeti so: metodika in zgodovina učnih predmetov zajedno s povestjo pripadajočih znanosti (matematike, ruskega jezika in slovesnosti, zgodovine, psihologije, logike, pedagogike, zemljepisja, bioloških nauk, fizike, kemije, kristalografije, ustavoznanstva, novih jezikov, umetnosti, t. j. čitanja, godbe, risanja, krasnega čitanja) in vzgoja abnormalnih otrok (Opomba: zajedno naš program, mladi tovariši, za našo samonaobrazbo).

S predavanji bo spojena praksa: 1. znanstvena demonstracija, 2. Čitanje in razmotrivanje referatov, 3. psihološka, biološka in higijeniška opazovanja, 4. poset pouka dobrih učiteljev, 5. učne vaje poslušalcev z njih kritiko.

Kdor odgovarja zahtevam pri izpitu, dobi izpričevalo o absolviranju Pedagoške akademije.

Profesorji Pedagoške akademije morejo biti samo doktorji in magistri. Samo, če se gre za praktične naloge ali čitanje del z epizodično veljavo, se more ta zahteva opustiti. Akademijo vodi profesorski zbor, čigar predsednikom je bil izvoljen Apolon Nikolajevič Makarov, namestnikom Maksim Maksimovič Kovalevskij, tajnikom Aleksander Petrovič Nečajev.

Akademiji nuja sredstva: 1. prispevki naobrazovalne lige, 2. darovi, 3. dohodki javnih predavanj, koncertov, predstav, publikacij, bodisi da je vse to vprizorila Liga ali pa posamezniki in društva. Liga obrazovanja je podobna češkemu „Osvětovemu svazu“ ali „Jednoti Komenského“. Rusi imajo malo društev, a niso sami „nepraktični teoretiki“. (A. Rambousek v „Pedag. Rozhl.“ št. 4 1908.).

Drag. Pribil.

* **Moralni pouk v japonskih šolah.** Dr. K. Yoshida navaja v svoji knjigi „Über japanische Erziehung und den Moralunterricht in den Schulen Japans“, da v japonskih šolah

nimajo veronauka. Ta predmet nadomestuje moralka, in sicer individualistiška, predvsem v Konfucijevem duhu; poučuje se po osmih zvezkih dela, ki ga je sestavila posebna komisija po proučevanju tujih spisov in lastnem proučevanju tega predmeta v Evropi.

* **Roditeljski list** za proučevanje in popularizovanje otroške psihologije sta začela izdajati v Gjurgevcu Stjepan Pirnath in dr. Lujo Harazin. Izhajal bo vsakega prvega in stane na leto 4 K.

Kronika.

* **Tretja avstrijska konferenca za oskrbljevanje slaboumnih** se bo vršila o Veliki noči v Gradcu.

* **Stalna razstava za šolsko higijeno** se je otvorila v Bernu. Doslej obseza: 1. Načrte stavb, polištev. 2. Ventilacija. 3. Razsvetljava. 4. Kurjava. 5. Hrana učencev.

* **Šolske zobne klinike** se ustanove v 10 švedskih mestih.

* **Antialkoholistično gibanje na učiteljskih.** Ogrska vlada je dala dr. F. Steinu nalog, predavati na učiteljski v Budimpešti o alkoholu. Nasledek je bil, da je 47 gojencev ustanovilo antialkoholno društvo. Ker se bodo predavanja vršila tudi na drugih učiteljskih, je pričakovati, da bode na učiteljskih kralu mnogo prvoboriteljev proti alkoholu. Tudi v Oldenburgu in Friedbergu so imela antialkoholna predavanja dobre uspehe. — Kdor bi slovenske učiteljske pridobil za to gibanje, storil bi neizmerno mnogo.

* **Srednje šolstvo Avstrije l. 1907.** Po najnovejši statistiki je imela Avstrija l. 1907. sledeče število srednjih šol:

a) gimnazij.

Spodnja Avstrija 35	Kranjsko 6	Šlezija 7
Gornja Avstrija 8	Primorsko 7	Galicija 55
Solnograško 2	Tirolsko 12	Bukovina 8
Štajersko 9	Češko 67	Dalmacija 5
Koroško 3	Moravsko 30	Skupaj 254.

Od teh je nižjih g. 19, realnih 3, višjih 218, realnih in višjih 13, višjih realnih 1.

Država vzdržuje 193, dežele 11, mesta 8, škofoje 7, duh. redovi 15, ustanove 4, zasebniki 16 gimnazij.

Po učnem jeziku je 123 nemških, 52 čeških, 49 poljskih, 6 ital., 6 rus., 5 srbsko-hrv., 13 utrakvistiških.

b) realk:

Spodnja Avstrija 21	Kranjsko 2	Šlezija 4
Gornja Avstrija 2	Primorsko 5	Galicija 11
Solnograško 1	Tirolsko 5	Bukovina 1
Štajersko 7	Češko 42	Dalmacija 2
Koroško 1	Moravsko 33	Skupaj 137

Država vzdržuje 100, dežele 30, mesta 4, redovniki 1, ustanove 1, zasebniki 1 realko.

Po učnem jeziku je 77 nemških, 43 čeških, 11 poljskih, 4 italijanske, 1 hrvatska, 1 utrakvistiška.

V gimnazijah je bilo 89.432 učencev, v realkah 45.494.

* **Rumunsko šolstvo.** Rumunsko šolstvo se je razvilo pravzaprav šele za vladanja kralja Karla. L. 1865, je bilo na Rumunskem 2153 ljudskih šol, ki jih je posečalo 78.929 dečkov in 6308 deklic in čijih vzdrževanje je stalo 1.788.186 frankov. Na koncu XIX. stoletja je bilo 3967 šol in 235.458 obiskujočih dečkov in 63.625 deklic. Proračun za šolstvo je iznašal okoli 10 milijonov frankov. Prvi šolski zakon je nastal l. 1864., poslednji se je razglasil 30. aprila 1896. Po tem zakonu je šolski obisk od 7. do 14. leta obvezen; na deželi hodijo učenci v šolo do 12. leta, potem morajo dečki posečati do 14. leta nadaljevalno šolo, kjer so dolžni poučevati učitelji ljudske šole. Po kraljevskem dekretu od 23. marca 1898 je bilo srednje

in visokošolstvo docela premenjeno. Srednje šole so se razdelile na liceje in gimnazije, za humanistiško in realno naobrazbo.

* **Četrty občni zbor za nemško vzgojo**, ki se je vršil v Wajmaru 19. in 20. majnika 1907. je sprejel na predlog A. Schulzeja resolucijo, v kateri se obrača na nemške vlade s prošnjo, naj dovoli učiteljem in učiteljicam učno snov prvega šolskega leta odložiti za 2. in 3. šolsko leto. Prvo šolsko leto bi naj bilo istinito posvečeno nazornemu nauku, večinoma v prosti naravi, samostalnemu modelovanju, risanju in drugim enakim predmetom. Kar se v prvem letu zamudi v pisanju, čitanju in računstvu, to se kaj lahko pozneje zopet popravi. Kakor poroča list „Neue Bahnen“ so nekatere nemške vlade že v to privolile.

* **Ferialne kolonije za zdravo deco**. V Švici so začeli ustanavljati ferialne kolonije za zdrave otroke. V planinski koči na Morgenholzu se je udomačila v višini 1000 m kolonija, krepkih mladeničev iz bazilejske realke. Od tukaj so uprizarjali izlete, pohode in večje ture. Prva kolonija je ostala tamkaj 14 dni, in je štela 60 dijakov in 14 učiteljev. Vsakega učenca je stalo življenje v koči všteti potnino 50 K. Seveda, živelo se je skromno kakor Spartanci. Alkohol je popolnoma izvzet; zato pa se odškodujejo dijaki z izbornim planinskim mlekom, ki ga pije vsak kolikor hoče. Izleti se vršijo dva dni zaporedoma, tretji dan je namenjen počitku. Zdrava hrana, telesno okrepitje, krasota gor, samozavest po dovršeni utrudljivi turi, vse to osrečuje mladeniče in vpliva dobrodejno na njih značaj. — Nadejati se je, da bodo te ferialne kolonije postale prav kmalu svetovna priredba.

* **Reforma srednje šole v Italiji**. Minulo leto je imenovala italijanska vlada posebno komisijo za reformo srednje šole, ki je pred kratkim predložila naučnemu ministrstvu rezultate svojega dela v podobi principialnih predlogov za reformo srednje šole. Temeljne točke reforme so sledeče: namesto gimnazij (petletnih) in licejev (triletnih), na katere je doslej razdeljena srednja šola v Italiji, se ima ustanoviti osemletna srednja šola. Nje glavni znak je: triletni enotni temelj brez latinščine. Po treh letih triturskacija na sekciji: 1. klasiško z latinščino in grščino (od petega razreda:) 2. moderno z latinščino, a brez grščine, katero bodeta zamenila dva moderna jezika. (Tu se bode negovala zgodovina in moderna kultura, trgovska geografija, narodno gospodarstvo, temelji javnega prava i. t. d.): 3. na sekcijo prirodnih ved, kjer se bode negovala matematika, fizika, kemija in prirodne vede sploh. Klasiški jeziki bodo neobvezni, ali sploh opuščeni. Pri živih jezikih bi se bolj gledalo na praktično znanje jezika, manj na literaturo. — Ta načela se sedaj uporabljajo povsod, kjer gre za reformo srednje šole.

* **Komitej za estetsko vzgojo v Pragi** se pripravlja, da razširi dosedanje svoje blago delovanje. Da bode mogel storiti pristopnim umetniške užitke najširjim vrstam češke mladine, treba je najprej skrbeti za trdne gnotne temelje. V ta namen se je dne 8. decembra 1907 posvetoval komitej z zastopniki učiteljstva. Zaključilo se je, da se razširi komitej s tem, da izvoli vsak učiteljski zbor ljudske in meščanske šole svojega zastopnika za stik s komitetom in za zdanejšo podporo njegovih podvzetij. Poleg neobveznih prispevkov posameznih učiteljskih zborov bode komitej prosil gnotne pomoči tudi od javnih korporacij in poedincev, ki jih bodo v ta namen priporočali zastopniki. Da bode udeleženi strankam bolj udobno, uvede komitej najširjo decentralizacijo svojih podvzetij.

* **Skrb za epileptičke in sakte otroke**. Mestni šolski svet mesta Gradec ima v evidenci vse epileptičke in sakte otroke, ki radi svoje bolezni ne morejo hoditi v ljudsko šolo. Ker je med njimi mnogo nadarjenih, ali vsaj sposobnih za naobrazbo, skrbi mestni šolski svet za nje tako, da pošilja posebne učitelje k njim v lišo. Doslej je šest takšnih učiteljev nastavljenih.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 63/II.

Na petrazredni ljudski šoli z eno vzporednico v Črešnjevcih se bodele namestiti dve učni službi z dohodki po drugem krajnem razredu stalno.

Mesti sta dostopni učnim močem obeh spolov.

Prosilci ali prosilke za ti mesti naj vložijo svoje postavno opremljene prošnje predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v Črešnjevcih, pošta Slov. Bistrica, do konca svečana 1908.

Okrajni šolski svet v Slov. Bistrici, dne 25. januarja 1908.

Predsednik: Attems.

Štev. 174/O.

Na dvorazredni ljudski šoli pri Sv. Lenartu se stalno ali začasno namesti služba učiteljice z dohodki po tretjem krajnem razredu in s prosti izbo.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 8. marca 1908 pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Lenartu, pošta Velika nedelja.

Okrajni šolski svet Ormož, dne 4. februarja 1908.

Predsednik: Prahl.

Štev. 173/O.

Na tirirazredni ljudski šoli pri Sv. Bolfanku pri Središču se bode stalno namestila nadučiteljska služba z dohodki po drugem krajnemu razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželni jezikih in za veronauk, naj vložijo svoje prošnje z izpričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita ter z domovnico opremljene prepisanim potom pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Bolfanku pri Središču do 8. marca 1908.

Okrajni šolski svet Ormož, dne 4. februarja 1908.

Predsednik: Prahl.

V šolskem okraju Gornja Radgona se o Veliki noči 1908 namestijo stalno, ali tudi začasno sledeče učiteljske službe:

1.) na štirirazredni v II. krajnem razredu stoječi ljudski šoli pri Sv. Duhu, pošta Sv. Jurij ob Ščavnici, služba učitelja, oziroma učiteljice, s prostim stanovanjem in sicer stalno.

2.) na petrazredni, v III. krajnem razredu stoječi ljudski šoli pri Sv. Juriju na Ščavnici služba učitelja, oziroma učiteljice, s prostim stanovanjem in sicer stalno.

3.) na petrazredni v II. krajnem razredu stoječi ljudski šoli pri Kapeli, pošta Radenci, mesto učitelja, stalno oziroma začasno.

4.) na tirirazredni v II. krajnem razredu stoječi ljudski šoli na Ščavnici, pošta Radgona, služba učitelja, oziroma učiteljice s prostim stanovanjem in sicer stalno ali začasno.

Obeh deželni jezikov popolnoma zmožni prosilci, oziroma prosilke za eno teh mest, naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 10. marca 1908. pri dotičnih krajnih šolskih svetih.

Okrajni šolski svet Gornja Radgona, dne 8. februarja 1908.

St. 248.

Na tirirazredni šoli na Zidanem mostu popolni se definitivno mesto nadučitelja (II. krajni razred).

Na šolski podružnici v Lokavcu, spadajoči k šoli v Loki pri Zidanem mostu (II. krajni razred in 200 K lokalne doklade) mesto učitelja definitivno ali pa provizorično.

Nadalje se definitivno ali pa provizorično popolni mesto učitelja na štirirazredni ljudski šoli v St. Juriju ob Taboru (III. krajni razred in za moško učno moč 72 K stanarine na leto do tverstenja šole v višji krajni razred).

Prošnji imajo pravilno opremljene prošnje uradnim potem vložiti do dne 10. marca 1908 pri dotičnih krajnih šolskih svetih.

Okrajni šolski svet Celje, dne 6. februarja 1908.

Štev. 228/I.

Na trirazredni ljudski šoli v **Podovi** se bodele namestiti dve učni službi z dohodki po tretjem krajnem razredu stalno.

Prosilci ali prosilke za ti mesti naj vložijo svoje postavno opremljene prošnje predpisanim potom pri krajnem šolskem svetu v Podovi, pošta Rače, do konca februarja 1908.

Eno imenovanih mest je dostopno samo ženskim, drugo učnim osebam obojega spola.

Okrajni šolski svet Maribor, dne 28. januarja 1908

Predsednik: Attems.

Štev. 89/P.

Na trirazredni ljudski šoli pri **Sv. Andražu v Slov. gor.** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po drugem krajnem razredu.

Prosilci ali prosilke za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih, naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 15. februarja t. l. pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Andražu v Slov. gor.

Moška učiteljska moč dobi letnih 60 K za stanovanje.

Okrajni šolski svet ptujski, dne 11. januarja 1908.

Predsednikov namestnik: Dreflak.

Štev. 1327/O.

Na petirazredni ljudski šoli pri **Sv. Miklavžu** se stalno namesti učiteljska služba z dohodki po tretjem krajnem razredu.

Prosilci ali prosilke za to mesto, ki morajo biti usposobljeni za pouk v obeh deželnih jezikih, naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do zadnjega februarja t. l. pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Miklavžu blizu Ormoža.

Okrajni šolski svet Ormož, dne 8. januarja 1908.

Predsednik: Prahl.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš **Popotnik**
Zvonček **Domače ognjišče.**

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K,
pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik **Fr. Luznar** v Kranju. — Rokopiše pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v Maribor, Kokoschineggallee.